

ÉLETEM REGÉNYE 10.

Még egyszer elkövettem... 1.

Finta Kata

Címlapon: Balassagyarmati Vármegyeháza téli képe látható.

ÉLETEM REGÉNYE

❧ 10. fejezet ❧

Még egyszer elkövettem...

1. rész

*

Bevezető

Ebben az időben leginkább ketten éltünk a lányommal a Lenin lakótelepen, a fiúk csak hétvégeken és iskolai szünidők alatt tartózkodtak itthon, egyébként Budapesten tanultak. Gyakran jártam a fővárosba hozzájuk, főleg ha a hivatali gépkocsiban akadt férőhely. Olyankor Attilával jártuk a fővárost, megnéztük a nevezetes helyeket, épületeket, szobrokat, megébédeltünk egy vendéglőben, vagy fölmentünk a Gellért-hegyre, ami neki különösen tetszett.

Vasárnaponként a lányommal színházi programot iktattunk be, Budapestről éjfélutánban, a különjáratral érkeztünk haza.

Aztán a véletlen – ha vannak ilyenek – hozta magával, hogy megismerkedtem valakivel, s elkövettem azt a megbocsáthatatlan hibát, hogy az életemet vele összekötöttem. Ezt a lépést így neveztem el: „*Még egyszer elkövettem*” De akkor még nem sejtettem, hogy rosszul tettem. Azonban ami már megtörtént, azon nem lehet változtatni. Én is így jártam. Hallgassák meg erről szóló történetemet, s ne utánozzanak engem, inkább okuljanak belőle.

Életem regényét nagyrészt a korabeli naplóim felhasználásával, folyamatosan 2002. évtől állítottam össze, a 11. fejezetet elektronikus kiadásra 2010-ben készítettem elő.

Szerző - 1975-ben

Lányom önálló kereső

AKI AZ EGÉSZSÉGÜGYI Középiskolában sikeresen leérettségizik, utána részt vehet különféle felsőfokú képzéseken: ha védőnő akar lenni, mehet főiskolára, ha orvosi pályát választ, akkor egyetemen folytathatja tanulmányait. Osztálytársai közül többen jelentkeztek kozmetikusnak, néhányan védőnőnek készülnek. Nem mondom, hogy anyagilag könnyű lett volna az életünk, ha a továbbtanulást választja, mégis jó lett volna, ha diplomát szerez, azonban a saját döntésére bízom.

A sikeres érettségije után megkérdeztem a lányomat: volna-e kedved a továbbtanuláshoz? Hiába győzködtem, akkor ő inkább a munkát választotta.

Úgy határozott, hogy inkább munkába áll. Azt mondta: ha tanulni szeretnék, a gyermekorvosi pályát választanám, de ott az egyetemen a kötelező egyéves gyakorlattal az egész hat évet jelent, ezért inkább röntgen-asszisztens leszek.

Részben megértettem, hiszen három gyermek ellátása mellett sosem voltunk rózsás anyagi viszonyok közt, mindig takarékosan kellett gazdálkodnom. Gondolom, szeretett volna önálló jövedelemhez jutni. Egy kellemes balatoni nyaralás után munkába állt a Kórház Röntgen osztályán.

Kedves úriember a főnöke, akinek a felesége is ott dolgozik. Jól ismertük egymást, tudtam, hogy jó sora lesz, ismerősök

Lányom munkában

veszik körül. Egyébként sem idegen számára a kórház, mivel oda jártak gyakorlatokra a középiskolából.

Amikor az idő engedte, biciklin közlekedett, mert elég messzire esett lakásunktól a kórház. Télen és esős időben autóbusszal járt.

Katica hamar belejött a munkába. Őket is beosztották, a fiatalokat, ügyeleti szolgálatra. Külön szobájukban éjszaka alhattak, ha nem történt olyan eset, ami nem várhatott másnapig.

Egerek

Egy délután, hazatérve a munkából, lányom azzal áll elő. – Képzeld anyu, mi történt ügyelet alatt?

– Mi történt, mondd gyorsan, – mert láttam rajta, hogy nagyon izgatott.

Este későn fejeztük be a munkát, mert a sebészetről betegeket kísérték át Röntgen-vizsgálatra. Már lezuhanyoztam, s éppen lefeküdni készültem, s amikor kezembe veszem a könyvemet, hogy egy kicsit olvassak még, furcsa neszezést hallok, mintha kaparászna valaki... Figyelni kezdtem: a fekhelyem alól jöttek a hangok! Fölkeltem és megnéztem, mi lehet az. Képzeld, egerek, nem is egy, hanem ketten futkároztak az ágyam alatt!

– Úgy megijedtem tőlük, hogy az ágyneműmet összecsomagoltam, és kimentem az előtérbe, ott kuksoltam egész éjjel a keskeny vizsgálóasztalon. Persze nagyon kényelmetlen volt ott a nagy hodályban, az egész éjszakát átvirrasztottam.

Tudom, mindig irtózott az egerektől, nem úgy, mint én. Ekkor elmeséltem neki, hogy gyerekkoromban sokat mászkáltunk erdőn-mezőn és mindig találkozottunk egerekkel. Én nem féltem tőlük, meg is fogtam őket. Igaz, egyszer pörül jártam, mert ahogy megfogtam a mezei pocok hosszú farkát, az ügyesen megfordult, és beleharapott az ujjamba. Utána kicsit én is óvatosabb lettem.

Váratlan látogató

Nemsokára újabb beszámolóval rukkolt elő. Több szoba, váró, és mellékhelyiség tartozott a Röntgen osztályhoz. Ez is ügyeletben történt. Szokás szerint, a munkaidő végén, amikor az ügyeletes magára marad, bezárja az ajtókat, és a kis szobában tölti az idejét. Ha a kórház különböző osztályáról telefonálnak, hogy beteget visznek át Röntgenre, az ügyeletes kinyitja az ajtót, és beengedi őket. Most is így történt.

– Anyukám! Képzeld, mi történt megint ügyeletben! – *kezdi történetét a lányom* – a sebészetről hoztak át egy férfit. Mikor végeztünk a munkával, kikísértem őket, majd bezártam a külső ajtót. Később megint hoztak egy sürgős esetet. Ugyanolyan gondosan bezártam a bejáratit ajtót. Már estefelé járt az idő, arra gondoltam, már nem történik semmi, lefekvéshez készülődtem.

– Még égett a villany, olvastam. Arra lettem figyelmes, mintha valami mozogna a közelben. Talán mégsem. Megint valami neszt hallok, most az előtér felől. Letettem a könyvem, s úgy kezdtem jobban figyelni. Legnagyobb rémületemre, kopognak az ajtón. Most már igazán megijedtem. Ki lehet ott, hiszen biztos vagyok benne, hogy bezártam a bejáratit ajtót, amikor elmentek a beteggel. Gyorsan magamra kapom a köpenyt, és hangosan kérdezem: ki az?

– Inkább motyogást, mint értelmes beszédet hallok. Megismétlem: ki van az ajtónál? Kérem, mondja meg a nevét!

– Az illető megismétli a nevét. Most már tudom, ki az: R. János kér bebocsátást! Az illető a szomszédos épület Pszichiátriai osztályán kezelés alatt áll. Nem veszélyes, mert napközben is szabadon járálhat a kórház területén. De így este, egyedül vele, bezárt ajtóknál...

Kata érezte, hogy bajba került, nem tud telefonálni, a telefont a kezelőben helyezték el. Most mit tegyen? Jobbnak látta, ha beengedi. Leültette, megkínálta cigarettával, hogy saját félelmét is feloldja, aztán megkérdezte tőle, mi járatban van?

- Álmos voltam, és elaludtam – feleli.
- Hol?
- A WC-ben. Aztán nem tudtam kimenni, mert az ajtót bezárták. Itt meg világos volt, gondoltam, bekopogok.

Most már megértettem, hogyan kerül ide János. Igen ám, de lassan fogyni kezd a cigaretta, és az idő halad, és János kezdte magát túlságosan otthonosan érezni. Nagyokat röhögve épp most mesélte el, hogy egyszer már börtönben ült szemérem-sértés miatt. Ennek fele sem tréfa, ki kell valamit találni, hogy megszabaduljak tőle. De mit tegyek? Amikor utolsó szál cigarettával megkínáltam, megkértem, üljön nyugodtan, kinézek a Röntgen-gépekre, mindjárt jövök. Kisurrantam, kinyitottam a bejáratí ajtót, aztán fölvettem a telefonkagylót, halkán beszélve kértem a pszichiátriát. Az ügyeletes nővér hangját hallottam.

- Képzeld, itt ül nálam B. János. Nagyon kérlek, küldj valakit érte, mert félek tőle.

Néhány perc és jött két ápoló, karon fogták látogatómat és elköszöntek.

Huh, végre föllélegeztem!

Az eset úgy történt, hogy János a nappali műszak végén bejött a váróhelyiségbe, ahol a betegek kezelésre vártak. Senki se figyelt rá. Bement a toalettre, ott senki sem zavarta, s elaludt. Mikor a betegek elmentek, délután a takarítónő nem vette észre, hogy valaki a WC-ben van, beszólt az ügyeletre, hogy elmegy, s a lányom lezárta a bejáratí ajtót.

Nagy ijedtséggel fogadták reggel a kolléganők, mikor elmondta az éjszakai kalandját. Ezután az ügyeletesek mindig alaposan körülnéztek, mielőtt bezárkóztak a szobába.

Önálló kereső

Mióta lányomnak állása van, *két kereső van a családban*. Maga osztja be a fizetését, szépen beruházkodott. Minden apróságnak külön örül. Vásárolt egy villany-varrógépet a régi

rozoga Singer-varrógépünk helyett, amin nem volt könnyű dolgozni.

Az újon pedig élvezet a munka, szépen el lehet dolgozni a ruhát, hímezni is szoktunk rajta. Ebben az időben sok mindent megvarrtunk otthon magunknak, de a helyi szövetkezeténél is készítettünk magunknak divatos ruhákat, kosztümoeket.

Hozattunk divatlapokat, szabásmintákkal. Állandóan szab-tunk-varrtunk. Ilyenkor a lakás tele volt kitergetett papírral, gombostűvel, férccel. Egymásnak próbáltuk a ruhákat, s addig fejtettük és igazítottunk rajta, amíg elkészült a jól szabott öltözék.

Velem történt egy eset. Szakszervezeti beutalót kaptam, ahol a fürdés mellett igénybe lehetett venni különféle kezelések, masszírozást, iszappakolást. Várakozás közben beszélgetni kezdtünk. Egy hölgy azt kérdezte tőlem: talán Párizsból hozatja a ruháit, mindig olyan jól szabott holmit látok magán. Akkor éppen egy saját készítésű, drapp alapon barna pici-mintás (olcsó anyagból készült) kétrészes ruhát viseltem; hosszú ujjakkal, felül sima, középen gombokkal záródik. Szoknya enyhén bővül, hat részből szabott. Egy másik ruhámat is nemrég' varrtuk Kata lányommal. Egy bordó alapon apró mintás kordbársonyból, háromnegyedes bő ujjal, felső része testhez simuló, alja kicsit hosszított. Mindkét ruha közös alkotás a lányommal, és igazán jól sikerültek. Éppen ezért jót mosolyogtam új ismerősöm kérdésén.

Klári barátnőm

AZ ESET akkor történt, amikor meghalt az édesanyja, és s a családi házukból ők is átköltöztek a Lenin lakótelepre, csábította őket az összkomfort.

Történt, egy alkalommal, hogy későn indultam el lányommal, ő az iskolába, én meg az irodába igyekeztem. Este a nagy, csörgőóránkat elfelejtettük beállítani, s ezen a hétfői napon valahogy elaludtunk, de észre sem vettük, mennyire.

Gyors készülődés után Katámmal együtt indultunk el otthonról, s a ligeten át mit sem sejtve, karonfogva ballagtunk... Arra lettünk figyelmesek, hogy valakinek a talpa alatt ropog a homok, és lihegve siet utánunk. Megszólal mögöttünk Klári barátnőm, aki a velünk szemben levő épületben lakott a lakótelepen. Azt kérdezi tőlünk:

– Talán szabadságon vagytok, hogy ilyen lassan ballagtok?

Gyanús volt nekünk, hogy ilyenkor találkozunk vele, de megkérdeztem tőle:

– Miért kérded, van elég idő még nyolc óráig!

Elnevette magát. – Biztos rossz az órátok, mert nálam mindjárt fél kilenc!

Most rajtunk volt a sor, hogy csodálkozzunk, mert sohasem szoktunk elkésni. Márpedig most biztosan késve érek be az irodába, Kata lányom meg a kórházba, főleg, ha Klárral találkozunk. Ugyanis ő képtelen valahová pontosan eljutni. Talán elvétele sem fordult elő, hogy reggel 8-kor a munkahelyén lett volna. Évekig elnézték neki, végül mégis megsokallták és megkérték, hogy keressen magának máshol elfoglaltságot.

Akkor még a lakótelepen nem készültek el a különféle üzletek és szolgáltató egységek, csak egy kis élelmiszerbolt működött a közelben. Egy alkalommal mindketten ott vásároltunk. Mikor fizetésre került a sor, hallom, hogy barátnőm hangosan társalog valakivel – szokása szerint, mindig nagy hangerővel beszélt – közben azt kérdezi: – Mondd, miért olyan bűdös a mosogatórongy?

A kis üzletben mindenki fölfigyelt a furcsa kérdésre, összenéztek, s láttam, igyekeztek magukba fojtani a nevetést. S akkor, lelki szemeim előtt megjelent az a rég' látott koszos fürdőszobájuk, és a gyerek kis edénykéje a keményre főtt hideg grízzel... Én is mosolyogtam, lehetőleg nem feltűnően.

– Azért bűdös, mert nem mossa ki rendesen – súgta nekem a mellettem várakozó szomszédasszonyom.

„Fekete” Márta

– a mindig jó kedélyű kolléganő! Ebben az időben egy igazi fekete kolléganővel dolgoztam néhány évig. Sötétén fénylő, fekete haja, bőre, a szeme, és minden fekete volt rajta, pedig nem volt se roma, se cigány, csak nagyon fekete. Ráadásul nagy, sötét szemeit az akkori divatnak megfelelően vastag fekete csíkkal húzta körbe, hogy még feketébbnek nézzen ki, s az öltözködésben is a feketét részesítette előnyben, holott nem gyászolt senkit.

Csinos, helyes asszony, jó kedéllyel megáldva, pedig gondja neki is akadt bőven, hiszen két gyermekét egyedül nevelte. Nemcsak kedélyes, de amilyen fekete, a természete is olyan temperamentumos. Ebédszünetünk egy egész óráig tartott, amit igyekeztünk kikapcsolódással tölteni. Hamar megebedeltünk, utána

Titkárságon dolgozó hölgyek

Márta előszedte a napilapokat, abból szemezgetett, s amit érdekesnek talált benne, azt a részt felolvasta nekünk.

Azonban ő nem a napi politikai rovatokat részesítette előnyben, hanem a házassági apró-hirdetéseket böngészte előszeretettel, némelyiken jókat kacagtunk mi is. Együtt válogattuk ki, s rábeszéltük, melyikre küldjön választ. Előfordult, hogy a levelet együtt fogalmaztuk meg, izgalommal figyelve, mi lesz az eredménye.

– Mit szóltok hozzá, ha erre a hirdetésre válaszolok? – kérdezte Márta. A hirdetés így szólt: „*Középtermetű, 40-es, jól szituált férfi csinos, talpraesett, lehetőleg fekete hajú asszonyt keres. Házasság is szóba jöhet jelisére.*” Korban hozzám illő, szívesen randevúztatnék egy csinos gavallérral. – toldotta meg.

– Bár a szöveg nem mond sokat az illetőről, de jól van, legalább találkozhat az a jólsituált fiúval, – adtuk áldásunkat a választására.

Előbb csak nevtünk, aztán nekiültünk az írásnak. Elkészült a közös mű, Márta szép betűivel megírta a választ, majd postára adta a levelet. Aztán napokig vártuk a válasza. Nem telt el hosszú idő, jött egy levél Kecelről, szép kiírt betűkkel, kulturált hangvételű megfogalmazással. Benne a randevú ideje, ismertetőjel: egy szál piros rózsabimbó a zakó gomblyukában!

Nevtünk a helység elnevezésén, mert nemrégiben újságcikk jelent meg arról, hogy ott tanyáznak, Kecelen, a híres zugpálinkafőzők. De hol lehet Kecel? Egyikünk se tudta. Nosza, elő a térképpel, keressük meg. Nem lehet valami nagyváros, mert végül a nagy magyar Alföldön egy kicsi pont jelölte helységet.

Rövid válaszban megfogalmaztuk, akarom mondani közölte Márta, hogy a középutat választva, Budapesten legyen az első randevú helye, megjelölve pontosan.

Márta készülődik. Mit vegyek föl? – tanakodik. Elláttuk jó tanácsokkal, és sok sikert kívántunk neki, majd autóbuszra ült és elment a találkára, mi meg izgalommal vártuk az eredményt. Másnap reggel az irodában nem bírt magával, titokzatos arccal járt-kelt közöttünk, ha érdeklődtünk, hogy mi újság, nevetett, de hiába unszoltuk, nem akart nyilatkozni az elmúlt nap eseményeiről. Csak annyit árult el: nem fogjátok elhinni! És csak nevetett, nevetett... Azt hittük, remekül sikerült minden. Nem győztünk várni, de ő csak ebédszünetben volt hajlandó nyilatkozni.

– Képzeljétek! – kezdte a mondókáját ebéd után. – Amikor megérkeztem, kicsit rendbetettem magam a pályaudvar mosdójában, majd átsétáltam az Erzsébet téri parkba, s egy árnyékos padon foglaltam helyet.¹ Sokan üldögéltek és járkáltak arra, én meg figyeltem jobbra, balra, nehéz egy soha nem látott valakire ráismerni. Csak leskelődöm, kinek a gomblyukában díszelleg piros rózsabimbó. Nemsokára szembe jön velem valaki. *Nem tudja folytatni, rájött a szünni nem akaró nevetés. Aztán folytatja.*

– Képzeljétek! Várom a jól szituált gavalléromat, elképzelttem magamban egy csinos, divatosan öltözött férfit... – És mit, akarom mondani: kit látok? Kellő pontossággal le sem tudom írni a külsejét. Közeledik felém egy alföldi „szakadt-magyar”, toprongyos, gondozatlan külsejű valaki, görbe lábaival kacszáva, de *a rózsabimbó ott díszelgett a gomblyukában, tehát nem tévedés, ő a várva-várt gavallér!* Pechemre már meglátott, tehát azt se tehettem, hogy feltűnés nélkül gyorsan elillanjak a helyszínről... Ugyanis kezemben tartottam a Nők Lapja legutóbbi számát, amit én ismertetőjelnek szántam.

– Külseje még hagyján, de ráadásul teljesen primitív ember tartott felém vigyorogva, ami azért volt meglepő számomra, mert nem erre számítottam a reményt keltő levelek után. Első gondolatom az volt, hogy jól felültetett az illető! Miért nem kértem tőle fényképet, akkor nem érhetett volna ekkora meglepetés!

Csend lett, mi meg figyeltük, hogy Márta nem folytatja, megint csak nevet, nevet... De nevetése már idegesen csengett. Aztán kissé megnyugodva folytatta.

– Mosollyal arcán – *amit inkább vigyornak neveznék* – esetlenül közeledik felém, és fülig pirulva nyújtja előre a kezét (*kezét? – a mancsát!*), kézfogásra, majd láthatóan zavartan bemutatkozik, de én a nevét sem értettem, mert legalább olyan zavarban voltam, mint ő. Aztán minden bevezető nélkül, azt

---

¹ Abban az időben ott volt, a korábban Deák-térnek nevezett helyen, az Engels-téri távolsági autóbusz-pályaudvar.

mondja (így!) „*innék valamit, gyűjjön velem, biztos van a közelbe egy kocsm!*” – *mert szomjan halok.*

No, nekem már csak ez hiányzott! Megköszöntem a meghívást, azt válaszoltam, hogy sietnem kell, nemsokára indul az utolsó buszom, amivel haza tudok jutni, pár percem van csupán, inkább itt beszélgessünk. Leült, de olyan szorosan mellém, hogy majdnem a szoknyámra telepedett. Elhúzódtam mellőle, de így is éreztem rajta a szesz szagát, amit nemrég' vehetett magához. Ő meg egyre igyekezett közelebb ülni mellém... – Nos, – folytatja Márta, – épp' olyan pálinkaszaga volt az egész embernek, mintha nemrég' abban fürdött volna. Biztosan ő is azok közül az almapálinka-főzők közül való, gondoltam, akiről olvastunk az újságban, ezért még kínomban is nehezen tartottam vissza magam a nevetéstől.

Egyszer csak a könyökével megbökve az oldalamat, ismét kezdett hívni, hogy menjek má' vele valahová, ahol inni lehet, ott megbeszélhetjük a legközelebbi találkánkat. Gondolhatjátok, hogy ezek után, így édes kettesben, nem töltöttünk együtt sok időt, mielőbb igyekeztem tőle megszabadulni.

Csak azt nem értettem, ki írhatta helyette a hirdetést, főleg a leveleket, amit tőle kaptam, mert abban biztos vagyok, hogy nem saját szerzeménye volt egyik sem. Az is valami vicces figura lehet, aki már előre elgondolta a találka lefolyását. Ugyanis partnerem se nem jól szituált, se nem kulturált ember benyomását keltette, s ahogy elköszöntünk egymástól, látnom kellett, hogy a nadrágján itt-ott szakadások éktelenkednek... De hagyjuk a külsőségeket, a beszédmodora se volt különb a megjelenésénél. És képzeljétek! Akkor én ennyi meglepetés után még bosszankodni se tudtam, pedig lett volna rá okom, – hanem majdnem nevetésben törtem ki. Alig vártam, hogy minél messzebbre kerüljek tőle, ne adj' Isten, hogy valaki ismerős együtt meglásson vele!

Így végződött a mindig jókedvű, kedves fekete Márta randevúja. Azért azt a tanulságot levonta, hogy egyelőre nem fog újabb házassági ajánlatra válaszolni.

Egyébként kolléganőm jó humora mellett, időnként jó érzékkel költött verset. Néhány nap múlva, névnapomra a következő versikével lepte meg kis csoportunkat, ill. engem.

Katalin napra

Írta: Pécsi Márta

Ünnepre készül a titkárság
Apraja és nagyja,
Ma van a mi főnöknőnknek:
Katalinnak névnapja.
Sürgés-forgás, titkolódzás
E nap napirendje,
A sok női dolgozó
Nem fér a bőrébe.
A férfiak sem kivételek
Ők is lázban vannak,
Hogy örömet szerezzenek
Szintén Katalinnak.
De mielőtt sor kerülne
Az ajándék átadásra,
Következő lenne
A nők kívánsága:
A mai nap legyen ünnep
Bármily hibát követnek el,
A hibáért járó letolás
Ez esetben inkább maradjon el.
Ezen kívül a legnagyobb
Kívánságunk lenne,
Még sok boldog névnapot –
Éljen meg körünkbe’.

Fiam esküvője

1974.

EGY NOVEMBERI HÉTVÉGÉN, ebéd közben hanyagul odaveti nekünk az én kedves nagyfiam, csak így, ilyen röviden:

– Anyukám! Karácsony napján tartjuk esküvönket Ágival Budapesten. Eljöttek?

Csak összenéztünk, nem tudtuk, ne vessünk, vagy komolyan vegyük a dolgot. Kicsit gyanús volt nekünk nyár óta, hogy egyre gyakrabban látjuk itthon Anica húgát, akiről csak annyit tudtunk addig, hogy a világon van, de korábban sosem láttuk. Arról sejtelmünk se volt, hogy ennyire összelekedtek.

Nem értettük egészen a sietséget. Később Katica nekem kis felhanggal megjegyezte: biztos oka van annak, hogy ilyen gyorsan esküvőt kell tartani. Én nem gondolkoztam rajta, de ki tudja... Ez már az ő dolguk. Az egészben leginkább az zavart engem, hogy Gyuri még az egyetemnek csak a harmadik évfolyamát végzi. Nyilván, ha megnősül, nem tudja az idejét teljes emberként a tanulmányainak szentelni. Viszont két felnőtt ember maga dönt ilyen fontos kérdésben. Úgy látszik, nász-asszonyom mindkét lányán igyekszik gyorsan túladni, mert Anicát már férjhez adta...

Kis csend után gondoltam, illik válaszolni fiam kérdésre, azt feleltem:

– Persze, ha esküvő lesz, s ilyen szívélyesen hívtok, természetesen ott leszünk. Még szerencse, hogy Szilveszterre mindketten vásároltunk magunknak ruhaanyagot, ami erre az ünnepélyes alkalomra is megfelel, így nem okoz különösebb gondot, hogy miben jelenjünk meg fiam nevezetes napján.

Az év utolsó hónapja készülődéssel telt. Csak az okozott gondot, hogy a menyasszony családjából bennünket senki nem keresett az esküvői részletek megbeszélése miatt. A családból csupán Anicát ismertük, aki Katicával egy osztályba járt középiskolába. Sokat nem várhattam tőlük, hiszen a papa

rendőr, anyja meg egy iskolázatlan falusi asszony. Különösnek találtam, hogy telnek a napok, mégsem keresik velünk a kapcsolatot. Aztán a fiam megnyugtatót, nem akarnak senkit terhelni, ezért egyszerűen képzelték el az esküvőt, hogy ne kerüljön sokba senkinek, ő fog mindent megszervezni. Érzésem szerint jobb lett volna várni a házassággal az egyetemi diploma megszerzéséig. Viszont felnőtt emberek, ők tudják, miért sürgős ennyire a dolog.

Bennünket később sem kerestek a szülők, hogyan fog lezajlani az esküvő, ezért elhatároztam, s Gyurival is megbeszéltem, hogy a karácsony estét töltse velünk, minálunk az ifjú pár, a menyasszonyt meghívom vacsorára, s velük az egybekelésüket is megünnepeljük. Nászasszonyom pedig tegye azt, amit jónak lát.

Nagy készülődéssel teltek napjaink. Már kész mindkettőnk Lurex-ruhája, Gyuri maga intézte saját ruhája-ügyét. Csak Attilának kellett egy új rend ruhát vásárolnom, mivel sötét öltönye nem volt. Budapesten sok üzletet, áruházat bejártam, amíg a rendkívüli méretének megfelelő rendes ruhát találtam. Csak a nadrágja kicsit hosszú, azt könnyű igazítani, amit az áruház másnapra meg is tett.

A karácsonyi szokásos menüt kiegészítettük, amit lehetett, már korábban beszereztük. Lesütöttem különféle húsokat egészben, amit vacsora előtt csak szeletelni kell majd. Vásároltunk pezsgőt, finom borokat, aperitifet. Tortát és süteményeket itthon készítettünk Katicával, amibe Margó szomszédasszonyom besegített. Mivel az esküvő napján már nem lesz idő további készülődésre, elhatároztam, hogy még a szertartás előtt Budapesten a Váci utcai nagy Mackó-büfében (ahol máskor is gyakran megfordulunk) bevásárolok libamájat, különféle finom majonézes és egyéb salátaféléket.

Eljött a nagy nap.

Budapest, Úri u. 1.

1974. december 24. Karácsony napja

Katicával és Attilával elegánsan kiöltözve, autóval mentünk Budapestre, az I. kerületi házasságkötő-terembe. Erre az alkalomra elkértem a hivatal gépkocsiját, karácsony lévén, tudtuk, hogy a közlekedés gondot okoz, s valahogy haza kell jutnunk szentestére.

Részünkről nem sok vendéget hívtunk, hiszen ilyen időpontra nem lehetett összecsofítani a kiterjedt családot; ezt az estét általában mindenki szűk családi körben szokta eltölteni. Rajtunk kívül a templomi szertartásra eljöttek a Budapesten élő testvéreim, családjukkal, Gyuri egy évfolyamtársát kérte föl tanújának, meghívta a legkedvesebb tanárát, feleségével, aki Balassagyarmatról származott el, és oktat a Műszaki Egyetemen, segített az egyetemre való bejutásnál is a nagy túljelentkezés miatt.

Nászasszonyom faluról származik, rokonsága szép számmal képviseltette magát. Kicsit visszásnak éreztem, hogy Gyuri új rokonaival most találkozunk először. Alig, csupán látásból ismertem eddig a szüleit is.

Belvárosi templom-belső része

Az Úri utcai házasságkötő teremben, ünnepélyesen megrendezett esküvőn vettünk részt, majd átvonultunk a belvárosi nagytemplomba, és megható szertartás keretén belül pecsételték meg a fogadalmukat. A balassagyarmati nagytemplomból került Budapestre az eskető plébános, akit jól ismertünk. A nagy hideg viszont gondot jelentett számomra. Sajnáltam szegény gyermekemet, mert vékony szövetzakójában megfázott, mivel igen hideg volt azon a napon, és egymaga intézett mindent, láttam rajta, hogy rosszul érzi magát, talán láza is lehetett.

Sötét lett, mire végeztünk, a vendégek elszéledtek. A budapesti ismerősök-rokonok siettek haza, mert karácsonyeste közelgett, ilyenkor leállnak a közlekedési eszközök. A menyasszony vidéki rokonai pedig vonattal és autóbusszal indultak Balassagyarmatra. Mindenki igyekezett haza, hogy a karácsonyestét otthon tölthesse a családjával.

Gyurinak még voltak tennivalói, ő majd autóbusszra száll. A menyasszonyt mi hoztuk el autóval, ne kelljen a vékony menyasszonyi ruhájában autóbusszra ülnie. Nem tudom, hogy szervezték szülei az esküvőt, s még erre se gondoltak...

A hideg, csúszós úton szerencsésen hazaérkeztünk. Sajnáltam Jóskát, a gépkocsivezetőnket, neki föl kellett áldoznia ezt a napot, hogy bennünket szállítson.

Hazaérve, ifjú menyem sietett haza, átöltözni. A szülei nem készültek semmivel. Nem tartottak esküvői vacsorát, legalábbis nem tudtam róla. Bennünket nem kerestek most sem, csak Gyuri útján értesültünk bizonyos dolgokról. Nászasszonyom a saját rokonságát látta vendégül otthonában. Kicsit különösnek találtam, de nem én szerveztem az egészet. Nem akartam rossz érzést kelteni a fiatal párban, ezért került sor nálunk a karácsonyi esküvői vacsorára.

Karácsonyi vacsora

Jó, volt előre felkészülni, számítottam arra, hogy többen leszünk. Már előző nap feldíszítettük a lakást fenyőágakkal, virágokkal. Készen állt a karácsonyfa, megterítve az asztal. A

szokásos karácsonyesti vacsorát kiegészítettük, hogy még annál is ünnepélyesebb, emlékezetesebb legyen az ifjú párnak. Gyuri eléje ment, s amikor megérkezett a menyasszony és vőlegény, már várta őket a szépen megterített, díszes-gyertyafényes ünnepi asztal. Koccintottunk az ifjú pár egészségére.

Asztalon volt a nálunk szokásos karácsonyi gombás-kolbászos káposztaleves, kocsonya, az előre elkészített sült húsok mellé asztalra került többféle finom saláta. Ezért indultunk korábban Budapestre, hogy még esküvő előtt legyen időnk a különféle finomságokat megvásárolni a Váci utcai nagy Mackó büfében. A kocsi csomagtartójába bepakoltuk a gomba- és másféle salátaféléket, aszpickos tálakat, sok finom különlegeséget.

Vacsora után föltáltuk a süteményt és édességet, az elmaradhatatlan diós-mákos bejglit, végül a földíszített finom házi négyemeletes mogyorókrém tortát, amit Anyukám receptje alapján magam készítém.

Hol lakjunk?

Fölmerült a kérdés, hol lesz az ifjú pár otthona az esküvő után? Ági egy kis gyógyszerárban dolgozott érettségi óta, és albérletben lakott a Budapesten, a Keleti pályaudvar közelében. Esküvő után néhány nappal, mindketten visszamentek a fővárosba. Én kapcsolatot kerestem az egyetemi kollégium igazgatójával. Tudtam, hogy több egyetemi hallgató házaspár él együtt a kollégiumban, ahol sok mindent megkapnak, egyelőre nem kell annyiféle tárgyat beszerezniük, az étkezésük sem kerülne sokba. Kicsit fanyalogtak ennek hallatán, én azonban mégis megkerestem az igazgatót. Arra hivatkoztam, hogy a menyem most ugyan dolgozik egy gyógyszerárban, de főiskolára készül, ezért – házaspárként – szeretnének külön kollégiumi szobához jutni. Nagyon kedvesen fogadott, és megígérte, hogy az elhelyezésüknek nincs semmi akadálya.

Örömmel újságtoltam nekik, azonban nem nagyon lelkesedtek, nem fogadták meg a tanácsomat, s végül másként döntöt-

tek és nem vették igénybe a kollégiumi szobát. Persze ehhez hozzájárult, hogy menyem szülei lebeszélték őket, és vállalták, hogy az albérletet ők fogják fizetni. Ági egyelőre tovább dolgozott a gyógyszertárnál, Gyuri folytatta egyetemi tanulmányait, amelyhez – mint addig – továbbra is hozzájárultam, azonban a fővárosi albérletet nem tudtam volna vállalni.

Nemsokára hírüln adták, hogy Budapest egyik legszebb helyén, a Szabadsághegyen, drága albérleti szobát béreltek konyha használattal. Pici szoba volt csupán, a konyhán keresztül lehetett megközelíteni. Kedves fiatalasszony adta ki nekik, egyedül élt hatalmas németjuhász kutyaival. Tiszta levegőjű környezet volt igaz, csak borzasztóan messze mindentől, a hegyre egyetlen autóbusz kanyargott fölfelé, az is ritka járat volt.

Nem bizonyult könnyűnek életük kezdete, de ők döntöttek úgy, hogy összeházasodnak, mielőtt fiam befejezné az egyetemi tanulmányait és az olcsóbb megoldás, a kollégiumi elhelyezés sem tetszett nekik. Döntésükbe nem szólhattam bele, már felnőtt emberek.

Az elkövetkező időben gyakran meglátogattuk őket. Attila is szeretett odajárni, nagyon tetszettek neki a háziasszony kutyusai.

Balatonnál

1974. szeptember 9.

Szokáshoz híven, a szabadságot a Balatonnál töltöttük. Apukám már harmadik éve egyedül él a családi házban, mégis mindig szeretettel vár bennünket.

Hosszú éveig, 50 évig tanította a fiatal diákokat, eddigi munkájának elismerésül jutalmat, kitüntetések, azok minden lehetséges fokozatát megkapta. Most, nyolcvan éves korában Balatonfüreden, szép ünnepség keretében vette kézbe a Gyémánt Diplomáját, ahová leromlott állapota miatt már én kísértem el.

Az ifjú pár is lejött nyaralni, s egy alkalommal Apukám magából kikelve azt mondta nekik: Miért kellett annyira sietni? Felelőtlenségnek tartotta, amiért nem várták meg, hogy Gyuri befejezze az egyetemet, amíg önálló jövedelme lesz. Egyébként olyan terveket emlegettek, szinte a fellegekbe jártak, holott arra semmi kilátásuk nem lehetett. Apuka kifejtette előttük, hogy ne álmodozzanak, soha nem lesz semmijük, ha felnőtt fejjel másoktól várják azt, hogy eltartsák őket. Azt hiszem, véleményét nemcsak az unokájának címezte, mert a menyem nagyon megszeppent, amikor hallotta.

Mi továbbra is élveztük a kellemes balatoni kiruccanásokat. A Balaton vize mindig kellemes volt, a családunk minden tagja örömmel járt látogatóba a nagypapához. Esténként átsétáltunk a falusi moziba, Akarattyára. Egy alkalommal valami rémséges kínai darabot adtak, amelyben csak úgy röpködtek harcok, viadalok közt az emberi testrészek... Attilát is magunkkal vittük, de őt nagyon felpörgette a darab. Nem lett volna szabad elvinni egy ilyen kegyetlen filmre, de nem tudtuk előre, mit látunk majd, messze van a mozi, nem váltottunk előre jegyeket. Hazafelé az egész hosszú úton izgalommal mesélte és bemutatta a látottakat: „Töföm a kést, folyik a vér...” ismételte egészen hazáig. Sokáig a hatása alatt maradt.

Teltek csendesen, munkával a napjaink. Amikor tehettem, meglátogattam a fiatal párt, legtöbbször a hivatali gépkocsival, tele csomaggal, amikor hely volt benne. Jól érezték magukat fönt a hegyen, csak szűkösen éltek.

Gondjaink csak nőttek, mert menyemen hamar meglátszott, hogy nemsokára unokával szaporodik a családunk.

Nekem pedig mindkét házasságomért drágán kellett megfizetnem. Ezért életem elkövetkező szakaszát úgy is fogalmazhatnám, hogy:

Még egyszer elkövettem...

1975. július 29.

SZÉP MELEG NYÁR VOLT, Budapestre utaztam autóbusszal. Az első sorban ültem egyedül, csinos nyári kosztümben. Vácon fölszállt az autóbuszra egy idősebb úr. Megáll mellettem, megkérdi: – Szabad ez a hely? Fölemeltem a táskámat a mellettem levő ülésről és válaszoltam: – tessék!

Ő is Budapestre utazott. Indult a busz, s a város közepén egy építkezés mellett elhaladva, megkérdeztem: – Úgy-e Vácon lakik? – Meg tudná mondani, itt is sportlétesítményt építenek, nálunk nemrégén adták át a sportcsarnokot.

– Nem sportcsarnok, hanem művelődési központ lesz, színházteremmel – válaszolta. Nem tudom miért, kétkedve fogadtam a hallottakat, mivel korábban valakitől azt hallottam, hogy itt is, mint Balassagyarmaton, sportcsarnokot létesítenek. Végül nem lett igazam.

Az Engels-téri végállomásig kellemes beszélgetéssel telt az idő. Leszállva segített a kis táskámat leadni, majd udvariasan megkérdezte, meddig maradok Budapesten?

– Még nem vagyok benne biztos, el tudom-e elintézni még ma a dolgaimat, az is lehetséges, hogy rokonoknál maradok holnapig.

Szeretne velem találkozni, ha én is úgy akarom, mondta.

– Erre nem tudok válaszolni. Tudja mit? Megadom a rokonom telefonszámát, ahol megszálok, s ha estefelé fölhív, már eldől, s azzal elbúcsúztam tőle. Úgy történt. Fölhívott és megemlésttem, hogy másnap délelőtt lesz egy órányi szabadidőm, találkozhatunk.

Így kezdődött el, egy 22 évre szóló ismeretség. Aztán az én párom, erről a napról minden évben megemlékezett. Én nem tartottam számon, de ő sosem feledkezett meg kedveskedni nekem ezen a napon virággal vagy valami apró ajándékkal.

Az első találkozás után gyakran találkoztam vele, előbb csak a közeli településeken, aztán rendszeresen átjött Vácról és munkaidő után várt a hivatal előtt. Ha nem tudott eljönni, akkor kaptam tőle a szerelmes leveleket. Aztán megismerte a családomat, meglátogatott otthon is. Lányom szívesen fogadta, mert tudta, hogy életem legnagyobb szerelmét nemrég' veszítettem el, aki nagyon hiányzik nekem.

Első, kudarcba fült házasságomtól megszabadulva, sokáig nem tudtam, nem akartam komoly kapcsolatot létesíteni. Aztán találkoztam életem nagy „Ő”-jével, akivel három csodálatosan boldog esztendőt töltöttem el. Korában, és attól fogva is, ha valakivel megismerkedtem, nem akartam közelebbi barátságba keveredni. Mindig arra gondoltam, hogy rövid ismeretség után szinte valamennyi ismerősöm megkérte a kezemet, de én házasságra gondolni sem akartam!

Most pedig? Ez a kapcsolat mintha más lenne. Udvarias volt mindig, nagyon imponált, hogy mindenről lehetett vele beszélni, széleskörű ismeretanyagot tárolt az agyában.

Nyár elején hivatalból kirendeltek Eresztvénybe, megyében működő tanácsai titkárságvezetők továbbképzésére, oda is eljött látogatóba egy délután. Ugyanakkor ott tartózkodott Lombos főnököm is, aki hivatalos útja után szintén feljött az erdei szállodába. Jó társaságban, kellemes délutánt töltöttünk el együtt.

Átveréseim története

ELSŐ BALLÉPÉSEMBŐL – *házasságomból* – nem okultam. Válásunkat követő tíz év boldog magány után – *értem alatta: házassági kötelék nélkül mégis – még egyszer elkövettem...* És ezt a címet adtam könyvem eme fejezetének.

Mai eszemmel nyugodtan elmondhatom Karinthy Ferencsel: *„Kétszer elkövetni ugyanazt a hibát: gondolom, meg lehetős felfejtősegre vall. Kétszer megnősülni, fedezet nélkül, hogy így fogalmazsam, s ennek következtében törvényszerűen kétszer csódba jutni: nemcsak a másik érintett személy félreismerése,*

hanem az önismeret veszedelmes hiányára is mutat. Így visszapörgetve a történeteket, talán épp a két házasságom közötti időben kellett volna megpróbálkozni avval, amivel esetleg, ki tudja...” (innen már saját gondolataimmal folytatnom): hogy sokkal jobb lett volna egyedül maradnom, hiszen mi (s innen megint Karinthy:) *„nem passzolunk össze. Ennyi az egész.”* Csak nekem *nem majdnem két évet*, hanem *22 évet* kellett elszenvedtem mellette, az elhibázott lépésemért.

De akkor még nem tudhattam, mibe csöppentem valójában. Most utólag azonban úgy is fogalmazhatnék, hogy amikor bizonyos jeleket észleltem, nem akartam tudomást venni róluk. Pedig igazán nem akartam, és Isten ne adja, hogy másodszor is ugyanabba a hibába essek: olyan emberben higgyek és bízzam, aki nem érdemli meg, aki átver és becsap, mint első házasságomban...

De sajnos, hamarosan rá kellett jönnöm, hogy voltak már házasságkötésünk előtt is olyan jelek, történések, amire jobban kellett volna figyelnem. Csak jóval később, évek múlva eszméltem rá, és kezdtem csokorba kötni azokat a hihetetlen dolgokat, amik vele kapcsolatban megtörténhettek. Ezért most időrendi sorrendben írom le részben emlékezetből, másrészt a most is kezemben tartott iratok-jegyzetek alapján azokat a történéseket, amikkel bizony engem alaposan rászedtek.

Lipcsei vásár

1975. szeptember 2-7.

IBUSZ utazást szervezett a hivatal. Katica már állásban volt, elhatároztuk, hogy befizetünk és megnézzük a Lipcsei vásárt. Akkor még csak gavallérom, közölte velünk, hogy csatlakozna hozzánk, ha megengedjük. Aztán azon a napon, mikor Budapesten fölszálltunk a gyorsvonatra, hiába vártuk, sehol sem láttuk. Utolsó pillanatban késve, csomag nélkül érkezett az állomásra. Mondta, közbe jött valami, nem tarthat velünk, azonban nem mond le róla, *repülőgéppel jön utánunk!* Ebben

maradtunk. Megbeszéltük a napot, órát, Lipcsében a színház előtt fogunk találkozni, s együtt nézünk meg egy színházi előadást, amelyre ő innen megváltja a belépőket! *Magamban arra gondoltam: jól mehet a sora, ha ilyet megengedhet magának.*

Pozsonyt érintve hagytuk el a Dunát. Innen Csehszlovákián keresztül vágatott velünk a szerelvény, s nemsokára megláttuk az Elba folyócskát, amely haladásunkkal egyfolytában széleseedett. Mikor átléptük a cseh-német határt, tovább is a Prágai medencén keresztül vitt utunk, ahol már nagy folyóként hömpölygött a sínek mellett, s futott Észak felé, hogy a tenger ölelő karjaiban vegyüljön el a sós tengervízzel.

Tiszára takarított mezőkön keresztül haladtunk. A vonat ablakából csodáltuk a tájat. Nekünk mindez azért tűnt föl, mert Magyarországon amerre jártunk, mindenütt kidobált szeméthalmokkal találkozunk városok-falvak határában, erdők-mezők útjai mellett. Itt pedig vonatunk ablakán kinézve, mindenütt tiszta mezők, útszélek, s koraősz lévén, még minden tiszta és üde zöld. Ezért már az odafelé vezető út is emlékezetes és nagyon megkapó volt számunkra. Katicával nagyon jól éreztük magunkat, élveztük a gyönyörű tájakat.

Sok szép látványban részesültünk a Német Demokratikus Köztársaságban a rövid öt nap alatt. Első állomásunk *Lipcse*, ott töltöttük időnk nagy részét. A belvárosban szálltunk meg, a régi városháza melletti hotelban, földszintjén étkeztünk a hatalmas ebédlőben. Én minden nép ételét szívesen kóstolgattam. Ott is igyekeztem a különlegességekkel megismerkedni. Sokat sétáltunk, hamar fölitaláltuk magunkat a városban. Naponta jártunk ki a hatalmas területet elfoglaló vásárba, bebarangoltuk az egész területet, s végigjártuk az egyes országok kiállításait, megcsodáltuk a kiállított újdonságokat, már amennyi időnkből és erőnkől telt.

Visszatérve aztán szabadon csatangoltunk a városban. Egyre halványodó német nyelvtudásommal igyekeztem magam megértetni, – nem nagy sikerrel. Még Marosvásárhelyen, s utána

is, egészen jól bírtam a nyelvet. Megnéztük a város nevezetes épületeit, bekukkantottunk az üzletekbe, némi apróságot vásárolva, hogy otthon meglephessük majd szeretteinket. Mindez fárasztó volt, utána jól esett a pihenés.

Drezda

Lipcéből Karl Marx-stadton keresztül vonattal átruccantunk Drezdába. A csoport tagjai közül csak néhányan jelentkeztünk erre a külön útra, mivel ez nem szerepelt az úti-programban, s hazafelé már nem lesz időnk városnézésre, mivel a vonattal csupán áthaladunk rajta. Csodálatosan szép város. Megcsodáltuk a pazar látványt nyújtó régi épületeit, palotáit, rendben tartott, virágokkal, szökőkutakkal teli sétányait. Nem lehetett betelni a sok szépséggel.

De mindez semmi ahhoz képest, amit a képtár kapuján belépve láttunk: a Zwinger csipkés palota-együttesét, rendezett, szökőkutakkal, szobrokkal teli parkjával. Idejövetelünket megkoronázta az a néhány óra, amit bent a képtárban töltöttünk. Az ember csodálattal adózik a sok szépség láttán, a régmúltban élt, nagy művészek alkotásai előtt. Rafael, Tintoretto, Veronese, Tizian, Storze festményei, vagy Correggio: Csodálatos éj című képe előtt, s hogy ne soroljam tovább. Aztán a szobrok, majd a vitrinbe zárt kupák, vázák, tányérok és a többi szépség látványától szabadulni sem tudtunk volna, – de letelt az idő, sietnünk kellett a szép sétányon át a vasútállomásra, majd Lipcsébe, ahol csoportunk időzött.

Aztán eljött az idő, mikorra a randevút megbeszéltük. Csinosan öltözve érkeztünk a színház elé, ahol hiába várakoztunk, – Miklós sehol. Így a szép színházat csak kívülről, és az előcsarnokát csodáltuk meg. Azt azonban a mai napig sajnálom, amiért időnket rá várva elpazaroltuk helyett, hogy jegyet váltottunk volna az előadásra. Akkor még nem tudtam, hogy közös életünket hasonló „véletlenek” követik majd több, mint két évtizeden át...

A vámnál nagyon izgultunk, pedig semmi tiltott dolgot nem hoztunk magunkkal. Mindketten egy-egy szép bőröndöt vásároltunk, a sok látnivaló, fénykép, dia- és egyéb apróság mellett ennyi maradt meg nekünk emlékül.

Első unokám

1975. november 6.

MENYEM MÁR LÁTHATÓAN állapotának végéhez közeledett, csak napjai voltak hátra, hogy unokámat megszülje. Azért izgultam, hogy előbb legyen az esküvő, s utána az unokám és *ne nagymamaként legyek menyasszony*. Ezt a dolgot viszont nem lehet visszatartani, eljött az idő, és bizony esküvőnk előtt éppen Lénárd napján, annak rendje-módja szerint időben megérkezett első unokám, aki születése napját kapta névnapjául. Így kedves szülei szegénykémet megfosztották évente egy személyes ünnepléstől.

Mindenki örült a családban. Balassagyarmatra jött a kórházba szülni, mivel az anyja szülésznő és ott dolgozik. A GYES idejét is itt töltötte a városban, csak akkor tért vissza Budapestre, amikor letelt az ideje és dolgoznia kellett. Addig itthon örülhettünk a kis lurkó fejlődésének.

Kicsi Lénárd ugyanolyan szép, és aranyos kisbaba volt, mint annak idején az apukája. Ugyanis Gyurit kicsi korában, a keresztmamája elvitte az egyik budapesti fényképészhez, ahol több fölvételt készítettek róla. Később megkértek rá, járuljak hozzá, hogy levelezőlapokat sokszorosíthasson a fényképről, s azt „*Budapest legszebb gyermekei*” címen sorozatban kiadták.

Katit hívták meg Lénárd keresztanyjának. Gyakran láhattuk a picit, mert Ági hosszabb ideig tartózkodott az anyjánál. Kati és Anica pedig folyton hurcolták, pesztrálták a csöppséget, így figyelemmel kísérhettük a fejlődését.

Abban az időben gyakran átjártunk a hozzánk tyúklépésnyire eső Szlovákiába, ahol sokkal jobban lehetett vásárolni, mint nálunk. Nagykürtös üzleteit jobban ismertük, mint a

hazaiakat, ezért ott szereztük be olcsón a rengeteg pelenkát, fürdőlepedőt, takarót, aranyos ruháskákat, később cipőt és mindent, ami kell egy kisbabának. Mindenféle aranyos babaholmival láttuk el családunk legifjabb tagját, mindnyájunk kedvencét.

Amikor a babával visszaköltöztek Budapestre, a régi szobájukkal szomszédos épületben másfélszobás lakást béreltek. Csodálatosan szép hely volt, egészséges, tiszta levegővel, csak jövedelmükhöz viszonyítva drága, és mindentől nagyon távol esett. A közlekedés is nehézkes, egyetlen autóbusz kanyargott föl a magas Svábhegyre. Igaz, a házat el lehetett érni a hegy másik oldaláról is, de azt később kocsival csak egyetlen egyszer próbáltam meg. Szörnyű tortúrát jelentett onnan följutni a keskeny, rossz úton a házig.

Itthon

LIPCSEI ÚTRÓL HAZATÉRVE, Miklós mentegetőzött és jól ki-magyarázta magát, amiért nem jött utánunk, s én balga, akkor még el is hittem neki. Később megtudtam, hogy nem is utazhatott volna külföldre. Mi viszont Katicával annyira jól éreztük magunkat, hogy nem nagyon zavart a távolléte.

Nemsokára megkérte a kezemet, s nem tudom miért, nem mondtam nemet. Eddig ugyanis hiába tették nekem a szépet, elég volt, ha kicsit szórakoztunk, színházba, vendéglőben találkoztunk, hallani sem akartam házasságról. Éppen elegendő volt már belőle. De most... magam sem értem az okát, beleegyeztem, pedig eddig is történtek vele kapcsolatban olyan esetek, amire jó lett volna jobban figyelni. Néhányat megemlítek ezek közül.

Még csak udvarolni járt hozzánk, s egy alkalommal ismeretlen valaki kereste. Ő ment ajtót nyitni, s kint beszéltek meg a dolgaikat, de nem tért vissza. Aztán napokig nem láttuk, *mintha nyoma veszett volna...* Nekem teljesen érthetetlennek tűnt (még akkor), hogy miért. Mai szemmel biztosra veszem, hogy valamilyen tartozás vagy rendezetlen ügye lehetett.

Annyit mondott három nap múlva, mikor előkerült, hogy a Budapesti Rendőrkapitányságra kellett mennie, ahol kihallgatták egy bizonyos korábbi ügyben, a metróépítéssel kapcsolatban.

Arra már nem emlékszem, hogy honnan tudtam meg, de elmentem a színhelyre, ahol senki nem mondott (vagy nem akart mondani) semmit, dolgomvégezetlenül jöttem haza, izgultam és sajnáltam őt. Mikor újból találkoztunk, nagy előadást tartott róla, de nekem kissé zavaros volt az egész. Persze, olyan meggyőzően adta elő, mintha teljesen ártatlan lenne az egész ügyben. Abban az időben, mikor az eset lejátszódott, sok embert meghurcoltak ártatlanul, azt hittem, hogy ő is közejük tartozik.

Házasságkötésünk előtt szó esett köztünk arról, hogy Budapestre szeretnék költözni, hiszen két gyermekem ott tanul. Akkor azt állította, hogy Vácon, a Duna-parton, munkahelye közelében tatarozás-bővítés alatt áll egy épület, ő oda befizetett és az *emeletráépítés az ő tulajdonát képezi*. Egyszer rá várva, arra sétáltam, és az építkezés előtt megálltam, s szóba elegyedtem a tulajdonossal. Megkérdeztem, hogy az emelet-ráépítés kinek a tulajdona? Határozottan állította, hogy az övé, és senkivel sem közös. Ejha! Ez már szöveget ütött a fejembe.

Együtt mentünk Budapestre – különféle apróságot vásárolni. Az Engels-téri állomáshoz közeli utcában egy hatalmas rövid-áru- (gomb) üzletben gombokat, cérnákat és egyéb apróságot válogattam. Fizetésre került sor. Kiraktam a kosaram tartalmát, a pénztáros beüti az összeget a kasszába. Amíg a pénzemet kiszámolom, hallom, hogy kedves leendő párom hangos szóváltásba keveredik. Fizettem, és nem tudtam mire vélni, érdeklődve fordultam arrafelé. Nem tudom, kire haragudott, de a zsebeiben kotorászott és váltig hangoztatta, hogy *ellopták a pénztárcáját*, a benne levő 4.000 forinttal együtt. Kifizettem az ő vásárlását is, és igyekeztem minél előbb megszabadulni onnan, sosem szerettem a jeleneteket.

Anyakönyvvezető kolléganőm talán megsértődött, amikor megtudta, hogy nem helyben, előtte tartjuk a polgári esküvőt, hanem Budapesten XII. kerületi városházán. Miklós nagyon igyekezett mindenben intézkedni. Bejött az irodába, arra kérte a kolléganőmet, ne küldje el az iratokat, ő úgyis szinte naponta jár Budapestre, majd elviszi, és személyesen adja át az anyakönyvvezetőnek, úgyis meg kell beszélnie a részleteket. Láttam a kolléganőmön, nem szívesen teszi (előírás, hogy postán kell elküldenie), mégis hajlott rá. A folytatása majd időrendben, később következik!

Még mindig esküvő előtt történt: Kedves párom javaslatára az esküvői cipőt-kalapot-mindent beszerezni a Váci utcába mentünk együtt. Ő ajánlotta, ezért ott, a Rothschild-szalonban rendeltem meg a kosztümöt, bár beértem volna a helyi varrónőkkel, hiszen mindig jól szabott ruhákban jártam. Igaz, minden nagyon szép lett, lehetett is, ha figyelembe veszem a borsos árat, amit kifizettem érte. Kati lányom is dolgozott, nem álltunk rosszul anyagilag, az esküvői kiadásokat a takarékbba tett pénzből fedeztem. Neki viszont anyagi gondjai lehettek, mert az esküvői szmokingot kölcsönzöböl vette ki.

Esküvő

1975. november 22.

PALLAS SZÁLLÓBAN foglalt le Miklós szobákat. Rajtunk kívül Katicának, s egy külön szobát Misi udvarlójának, akit lányom kérésére szintén meghívtunk az esküvőre. A szállodából korán reggel a fodrászhoz siettem, majd együtt indultunk a XII. kerületi anyakönyvvezetőhöz. Minden meghívott jelen volt, a vőlegény esküvői tanúját kivéve. Hogy miért, erről majd a későbbiekben még szó lesz. Miklós – mint mondta – Erdélyben élő egyetlen rokonát, az öccsét hívta meg e tisztség betöltésére. Ennek nagyon örültem, legalább megismerhetem a testvérét. Mivel nem jött el, ezért fiam ugrott be helyettesként.

Az én tanúm Guszti bátyám volt, aki feleségével, Erzsikével időben megérkezett.

A szertartás befejeztével az esküvői ebéd – egy budai elegáns kis vendéglő előre foglalt helyiségében zajlott le. Nem ment simán, és engem nagyon zavart, hogy párom a vendégek előtt a főpincérrel hangos szóváltásba keveredett. Nem tetszett, nekem, hogy a nézeteltérését miért intézi feltűnő módon, a vendégek előtt? Azt állította, hogy megrendeléskor már kifizetett 900 forint előleget, amit a főpincér nem ismert el. Kérte, mutassa fel az átvételi elismervényt, mivel minden alkalommal adnak róla nyugtát. Azt mondta Miklós, hogy nincs nála.

Még ha neki volna igaza, akkor se ebéd közben, a vendégek előtt kellene hangos jelenetet rendezni. Nekem égett a képem a szóváltása miatt.

A vendégektől búcsút vettünk és visszatértünk a szállodába. Fárasztó nap állt mögöttünk, jólesett a lazítás. Hajnalban kellett fölkelnünk, mert egy erdélyi társasutazásra mentünk – volna – nászútra. Tehát mentünk volna, de az út elmaradt. Miklós nagy izgalommal korábban kiment az autóbusz-pálya-udvarra (legalábbis azt mondta), s lehangoltan azzal jött vissza, hogy nagy baj van, mert az a bizonyos autóbusz, amelyre befizetett (?) már előző nap elindult utasaival (!). Valami olyan érzésem támadt, hogy az egészet most találta ki... Katicával összenéztünk, s azt hiszem, egyre gondoltunk, hogy ennyi véletlen talán már nem is lehet! Azonban ha valamiben kételkedtem, s kérdéseket tettem föl, mindenre tudott meggyőző magyarázatokat adni s annyira, hogy elhittem neki...

Mit volt mit tenni, gyorsan elment és sikerült a Keszthelyen akkoriban épült új szállodában egy szobát bérelnie egy hétre, s oda utaztunk el, míg Kati lányom lehorgasztott orral hazautazott gavallérjával együtt. Ő *akkor még* ezekre az előtte zajló furcsa dolgokra nem tett nekem megjegyzést.

Hévízen

Nem sokáig élvezhettük Katicával az eddigi nyugodt, kényelmes életünket. Legalább tíz évig kettesben éltünk a Lenin lakótelepi szépen berendezett lakásunkban. A két fiú Budapesten tanult. Attila a foglalkoztató, bentlakásos általános iskolát végezte, Gyuri pedig a Műszaki egyetemre járt.

Évek múlva tudtam meg, hogy azért késtünk le az erdélyi nászútról, mert bevonták az útlevelét... de azért nem áttalotta, egy Erdélybe szóló nászút ígérettel átverni valakit, engem, immár legközelebbi hozzátartozóját!

Közeledett a karácsony. Miklós bejelentette, s egyben kért, ne haragudjak rá, de karácsonykor nem lesz itthon, mert már korábban kapott beutalót a hévízi szanatóriumba, asztmáját szeretné kezelteni. Nem érintett valami jól a hír, de mit tehettem? Elmondta, hogy nem szeretné a kezelést megszakítani, arra kért, utazzak le hozzá én is néhány napra, Hévízre. Végül abban megegyeztünk, hogy a karácsonyestét itthon töltöm a gyermekeimmel, majd útra kelek és meglátogatom őt. Egy magánháznál foglalt nekem szobát, onnan jártam étkezni, nekem is rendelt ebédet a szanatórium ebédlőjében. Néhány napot töltöttem ott, lejártam a tóra fürödni, jólesett egy kis kikapcsolódás.

Jót mulattam viszont magamban, mikor egy séta alkalmával behívott egy nagyáruházba, s mondta, mivel nem volt otthon karácsonykor, válasszak ki magamnak valamilyen ajándékot. Körülnéztem és a nagy választékból többfélét vásároltam, különféle dolgokat, többek között nagyméretű színes lepedőket, amilyeneket nem láttam az otthoni üzletekben. Aztán – hirtelen nem jutott eszembe más – Miklós ajándékaként egy ernyőt választottam, mert ködös-esős időt fogtunk ki, s azt itthonról nem vittem magammal. Mentem fizetni a pénztárhoz, s akkor mondja az én párom, hogy fizessem ki az ernyőt is, majd megadja otthon! Aztán elfelejtette...

1976.

Kezdődtek a dolgos hétköznapiak. Egy nagyon kedves közgazdásszal, Veronikával, aki a pénzügyi osztályunk vezetője volt, baráti kapcsolatot tartottam. Miklós is találkozott már vele többször. Még esküvő előtt kölcsön kért tőle 4.000 forintot (a jegygyűrű megvételére) azzal, hogy legközelebbi találkozáskor visszaadja neki. Egy alkalommal eszembe jutott és megkérdeztem tőle, hogy visszaadta-e már neki a kért összeget, mert otthon nem került szóba. Veronika udvariasan azt válaszolta, nem tesz semmit, ráér megadni, neki nem sürgős. Otthon elővettem a kedves páromat azzal, hogy nem szeretem az ilyen dolgokat, megegyeztünk abban, hogy én másnap elviszem, s visszafizetem a pénzt, s ő nekem tartozik vele. Mostanáig...

Eddig az ideig már ismét jó csokorra való dolgokkal lepett meg bennünket, ami miatt kellemetlen érzéseim támadtak.

Tanulok autót vezetni

MÉG ŐSSZEL BEIRATKOZTAM autóvezetési tanfolyamra, mert elhatároztuk, hogy hárman vagyunk keresők a családban, majdcsak sikerül befizetnünk egy autóra. Miklós ugyanis megígérte, hogy ő is hozzájárul a költségekhez.

Egész őszön szorgalmasan tanultam. A tanfolyam áthúzódtott a következő évre. Sajnos, csak a műszaki témára kaptunk könyvet, a KRESZ éppen módosítás előtt állt, ezért csak jegyzetekből és tesztlapokból gyakorolhattunk.

Utána kezdődött a gyakorlati képzés. Az oktató kijelölte az időpontokat, az első óra a következőképpen zajlott le: Az udvarban állt a gépkocsi, az oktató beültetett a vezetőülésre, ő a jobboldali helyet foglalta el. Aztán azt mondja: – Indítson!

– Én nem tudok autót vezetni, – szóltam ijedten.

– Persze. Azért ülünk most itt ketten, hogy megtanuljon.

Nagyon illetődött voltam. Minden új volt nekem. Aztán – mikor szép lassan megmozdult alattam a kocsi – csodálatos érzés töltött el.

Oktatóm azonban jól megleckéztetett. Keskeny, egysávos útra vezetett, amelynek középe domború, és olyan érzésem támadt, hogy nem férek el rajta a kocsival.

Egyik gyakorlati órán pedig az országhatár felé indultunk, ahol jobbra kellett kanyarodnom. Nagyon zavart, amiért az oktató mindig későn szólt, hogy merre megyünk – *nyilván azért tette, mert ki akarta próbálni, milyenek a reflexeim*. Én akkor már bátran, élesen vettem be a kanyart, s nemigen volt rá időm, hogy megfelelően lassítsak. Utólag úgy értékelem, hogy nekem akkor még túl sok volt egyszerre kétfelé figyelni. Egy szóval: alig tudtam bevenni a kanyart, pedig akkor ott még árok húzódott az út szélén, kellemetlen lett volna abban landolni. Szerencsésen megúsztuk, az oktátónak nem is kellett rálépnie a pótfékre. Mikor túlestünk az egészen, azt mondta: – Ha legközelebb nem fékez kellően, nem fogok szólani, bemelegyünk az árokba!

– Jó, feleltem. – Nem egyedül megyek, maga is ott lesz mellettem.

Hárman voltunk nők a csoportban, sok fiatal fiú között. Érdekes dolgok is történtek tanulás közben. A fiúk mind konyítottak valamit az autó szerkezetéhez, többen a vezetéshez is. Mi viszont nagyon kezdőknek bizonyultunk minden tekintetben. Egyikünknek se volt róla fogalma, hogy az autó motorterében és máshol az a sok alkatrész, műtűr és vezetékek milyen célt szolgál. Egyik órán az elméleti oktató a *kuplungról* magyarázott. Én a két fiatal nő között ültem. Sejtésünk se volt róla, mi lehet az. Jó vastag műszaki könyvet kaptunk. Kezdtük benne keresni ezt a részt. Az egész óra a könyv lapozásával telt el, figyelni sem tudtunk az előadóra. Hiábavaló volt minden igyekezetünk, sehol nem találtuk. Végignéztük a tartalom-

jegyzéket, ilyen címen nem találtunk semmit. Csak az óra végén derült ki, miért.

Odamentem az oktatóhoz, s megkérdeztem, hol található a mai óra anyaga a könyvben, mert nem találtuk. Gyorsan megmondta az oldalszámot, ahol nagy vastag nyomtatott betűkkel a következő szöveget olvastuk: TENGELY-KAPCSOLÓ. A fiúk kinevettek bennünket, hogy még azt sem tudjuk, mi a kuplung. Valóban nem tudtuk. Mi pedig összenéztünk a lányokkal és azt válaszoltuk, hogy mi a kuplungot, s nem a tengelykapcsolót kerestük.

Amikor a lányom látta, milyen szorgalmasan tanulok, átlapozta a feladatlapokat, föltett néhány kérdést, nem dicsekedhettem különleges műszaki tudományommal. Azt mondta: – Anyukám! Te nem fogsz átmenni a műszaki vizsgán...

– Dehogynem! Ne félt engem. Iskolában is mindig azt tanultam meg legjobban, amit nem értettem egészen.

Vizsgák

Először KRESZ-ből vizsgáztunk. Vizsgadrukkos lévén, most mégis jól vettem az akadályokat. Jóérzéssel töltött el, hogy sikerült, és nem is rosszul, elegendő pontszámot étem el.

Utána a műszaki ismeretekből vizsgáztunk. Mindig fülemben csengett lányom mondása, ezért éjjel-nappal tanultam, hogy ne valljak szégyent. Tesztlapokat kellett kitöltenünk. Általában három kérdés közül kellett kiválasztani a helyeset. Később úgy értékeltem, hogy a műszaki vizsgánál valójában rajtam a jó vizuális készségem segített. Mikor ránéztem a három kérdésre, megjelent előttem az a kép, ahol bemutatták a helyes választ. A képen pedig úgy jegyeztem meg a helyes választ, például: Jobb oldali felső kép, tehát a c. válasz a jó! Nem voltam könnyű helyzetben, de az átlagnál jobb eredményt sikerült elérnem. Megjegyzem, hogy a fiúk, akik nagy lendülettel, bizalommal és lezseren fogták fel a vizsgákat, rosszabb eredményt értek el, mint a mi, nők. Azt gondolták, hogy eleget tudnak, ezért nem is nagyon erőltették magukat a tanulással.

Tudom, nem kellene dicsekednem azzal, hogy több évtizedes vezetés után ma sem tudok több alkatrészt megkülönböztetni az autónál, csupán azokat, amelyek meghibásodása miatt menet közben valahol az országúton le kellett állnom.

Ezután már csak arra vártunk, mikor kapunk értesítést a gyakorlati vizsgáról. Első alkalommal nagyon izgultam, de nemcsak én, a többiek is, mert hallottuk, hogy nehéz feladatok elé állítanak, ami érthető is, hiszen *veszélyes üzem a gépkocsi*.

Az irodából indultam, mert reggel 9 órakor kellett megjelenni a régi kis rutinpályán. Előtte a rendes adag helyett három erős feketekávét hajtottam fel. Meg is lett az eredménye, kezem-lábam reszketett, most már nemcsak az izgalomtól, hanem a túlzott adag koffeintől.

Mikor sorra kerültem, elfoglaltam a vezetői helyet az autóban, jobbról mellettem a vizsgáztató, akit a fiúk egyszerűen csak „Vaddisznónak” becéztek, ami csak fokozta az amúgy is tetőre hágott izgalmamat. Én nem ismertem, Salgótarjánból jött. Mikor mellé ültem, csendesen jegyzetelt egy füzetben, se nem rúgott, nem harapott és nem is túrt az ormányával. *Talán mégsem olyan veszélyes? – gondoltam.*

Fölvette az adataimat, majd odaszólt, hogy indulunk. Igen ám, csak eddig a gépkocsi mindig úgy volt elhelyezve, hogy előremenetben kellett elindulni. Most pedig a padka felé állt a kocsi eleje, s én – izgalmamban, megszokásból – előremenetbe kapcsoltam. Azonnal észrevettem a hibát, gyorsan javítottam. Gondoltam, hátha észre se vette. Dehogynem! Azonnal jegyzett valamit a noteszébe. Nekem viszont mindkét lábam remgett, éreztem, hogy szinte használhatatlan vagyok, de azért az utasításoknak megfelelően végigmentünk az Ipoly-parton, átmentünk a nagy rutinpályára. Ott előre és hátramenetben is végigszenvedtem a szokásos szlalomozást, közben egyszer-kétszer javítottam. A keskeny Nádor utcában sikerült az Y-forduló, a régi banképület előtt meg a kis emelkedőn is jól sikerült a kézifékes indulás, amitől mindig féltem. Mikor ott is

végeztünk, visszamentünk a kiinduló helyre, s azt mondja vizsgáztató: – Na, most kimegyünk a forgalomba!

Ekkor én feladtam. Elfogyott az erőm. Megszólaltam és megmondtam: ne haragudjon, nem vagyok olyan állapotban, hogy forgalomban vezessek. *Így tanították az órákon!* Kértem, szakítsuk meg a vizsgát. Azt hiszem, látta rajtam, hogy kezem-lábam remeg. Abban állapotunk meg, hogy újra kiírnak vizsgára.

Amikor elmondtam az oktatóknak, mi történt – aki ott beszélgetett a várakozókkal – azt ajánlotta, hogy a szokásosnál semmiképpen ne igyunk több kávét vizsga előtt, mert ellenkező hatást vált ki. Korábban sohasem ittam egyszerre egy adagnál többet, és most a három adagnak éreztem kellemetlen hatását, így teljesen használhatatlan állapotba kerültem.

Befizettem a többletgyakorlás pótdíját, és szorgalmasan vettem az új vizsgáig. A fokozott izgalomhoz az is hozzájárulhatott, hogy a kötelező 30 óra gyakorlás nem ad kellő rutint a nyugodt vezetéshez. A csoportbeliek közül többen gyakoroltak otthon családi autón vagy ismerősök kocsiján, mégsem voltak sikeresebbek a vizsgán. Az előbb szép névvel illetett úriember ugyanis a jelentkezőknek legalább a felét új vizsgára kötelezte. Én éppen ezt akartam azzal elkerülni, hogy önként feladtam.

1976. július 31.

A következő vizsgát erre a napra tűzték ki. Örömmel láttam, nem a salgótarjáni úrral kell találkoznom. Egy ismerős közlekedési ügyész foglalt mellettem helyet az autóban. Valahogy nyugodtabban éreztem magam, még akkor is, ha tisztában voltam azzal, hogyha netán megkapom a vezetői engedélyt, sokat kell gyakorolnom ahhoz, hogy kellő rutinra tegyek szert.

Végigjártuk a vizsgafeladatokat. Jól érintett, hogy lakhelyünk környékére is elvitt, ott körbejártuk lakótelepet. Azzal búcsúzott, hogy megfelelttem, de javasolta, sokat gyakoroljak. Megnyugtattam, hogy ezzel én is tisztában vagyok.

Néhány hét múlva megkaptam a vezetői engedélyt. Most már csak autó kellene hozzá, hogy a csendes utcákban gyakorolhassak. Erre azonban még elég sokat kellett várnom.

Balatonakarattyán

1976. nyár

ILYEN GONDOKKAL teltek az évek. Kati és én mindketten dolgoztunk, én pedig szép jövedelemre tettem szert. Osztályvezetői státusban voltam, s évente – jó főnökünknek köszönhetően – karácsony előtt már akkor megkaptuk a *tizenharmadik fizetést*, ami megkönnyítette a karácsony előtt szokásos vásárlásokat. Tehát anyagiilag jól álltunk – volna, ha Miklós nem tesz ki bennünket folyton anyagi zűrjeinek. Utólag arra a következtetésre kellett jutnom, mintha azok közé tartoznék, akik nem ismerik föl az emberek igazi értékeit. Meg voltam arról győződve korábban, hogy jó emberismerő vagyok. A szimpátia nálam eddig (két kivétellel) jó jelnek mutatkozott. Csak éppen azoknál nem vált be, akikkel összekötöttem az életemet.

Ezért az évek hol kellemesen, hol gondokkal és bosszúságokkal tarkítva teltek. A nyári szabadságot mindig a Balatonnál töltöttük. Apukám már egyre kevesebb időt tud eltölteni a kertben, úgy vettem észre, elég neki saját maga körül foglalatzkodnia. De még mindig ragaszkodott hozzá, hogy egyedül szerezze be a közeli kis boltból az élelmiszert. Nyáron azonban ezt a feladatot átvettük tőle, hogy több ideje jusson a pihenésre. Minden látogatáskor egyre fáradtabbnak, gyengébbnek találtuk.

Ebben az évben, amikor nyaralni mentünk, láttam rajta, hogy valami nagy baja lehet, mert csak ült a kis szobájában, magába roskadva, se rádiót, se a kis TV-jét nem kapcsolta be. Alig tudtam kifaggatni, mi baja lehet. Ismerem jól, hogy sohasem panaszkodott, inkább tűrte a fájdalmait. Mégis sikerült kiszednem belőle, hogy fogfájás kínozza. Gyorsan megkerestem a legközelebbi telefonfülkét, kinyomoztam, mikor rendel a fogorvos. Megbeszéltem vele, hogy idős apámat el kell kísér-

nem hozzá, – s mivel már jól benne voltunk a délutánban – arra kértem, hogy föltétlenül várja meg a rendelőjében, amíg odaérünk. Egyik kedves szomszédunk autóján elvitt Kenesére, megvárta, amíg kezelésbe veszi apukát, aztán megvárta, és visszahozott bennünket. Apám annyira szenvedett, alig bírt lábra állni, még az autóig is csak nagy kínna, támogatva jutott el.

Már addig is többször utaztam hozzá rövidebb látogatásra, de most még gyakrabban jártam Balatonakarattyára, mert aggódtam egészségi állapota miatt. Nem hagyta, hogy segítségére legyünk. Többször kértem, jöjjön hozzánk, nálunk nem lesz gondja az étkezésre, mindennel ellátjuk. Erről hallani sem akart. Nem akart megválni a Balatontól, saját fészektől, pedig már ereje fogytán volt. Még a helyi tanácsnál is eljártam, kérve, hogy ajánljanak valakit, aki rendszeresen kisegitené őt vásárlással, a lakás rendbetételével. Ezt sem engedte, sőt, határozottan tiltakozott ellene. Félt idegent beengedni a házba.

Egyre több egészségi gondja akadt, de még akkor sem panaszkodott, csak tűrt és szenvedett csendesesen. Ha szóba hoztuk, hogy mivel segíthetünk, azt mondta: *„Mások sokkal fiatalabb korban betegeskednek, én nem panaszkodhatom, ha valami bajom van!”*.

Aggódva figyeltem gyengülő erejét, ezért arra kértem másodfokú unokatestvéremet, aki Székesfehérvárról hetenként járt Balatonakarattyára az épülő házához, hogy mindig nézzene be apukához. Gyuszi a feleségével szívesen tett eleget kérésemnek, hiszen kedvelték, és addig is meglátogatták őt az állomásról arra jövet, sőt, mindenféle élelmiszerrel is ellátták. Kértem őket, ha úgy látják, hogy bármiféle egészségügyi vagy más problémája adódna, engem azonnal értesítsenek.

Itáliában Katicával

1976. szeptember 17-24.

ELHATÁROZTUK LÁNYOMMAL, hogy ismét megyünk világot látni. Nyolc napos út előtt álltunk. A csoport nagy része kollégákból állt, velünk tartott a pénzügyről Bugi, Juci, elnök-

helyettesünk: Kálmán, a művelődésügyről, B. Sanyi és Irmuska, az anyakönyv-vezetőnk: Mari a férjével, Margó, kolléganőm és szomszédom, közvetlen kolléganőmnek, Irénkének a lánya, aki Katica osztálytársa, meg Erzsi, szintén a lakótelepről.

Az intézményekből is csatlakoztak hozzánk, a Bajcsy iskolából az igazgató felesége és annak a testvére Pálmainé Erzsi, velünk tartott a lakásunk fölött lakó, bennünket folyton beáztató tanítónő: Irénke, de ezen túl az Ügyészségről, a Bíróságról is jelentkeztek az útra.

Végül – de nem utolsósorban – velünk utazott a gyarmati „Parasztkirály”, aki tele volt pénzzel, szerencsénkre, mert később bárkit kíségtett, valutát vásárolhattunk tőle út közben – *az a mai napig titok maradt előttem, hogyan tudta a határokon átügyeskedni a sok pénzét.*

Hajnali négy órakor indultunk autóbusszal a Tanácsháza elől. Budapesten haladtunk át a Dunántúlra, a Balaton déli partján érintettük Fonyódot, Nagykanizsát, majd Letenyén léptük át a magyar határt.

Jugoszláviában megálltunk Zágrábban, sok szép régi magyar nevezetességet, épületet megnéztünk, érintettük *Fiumét*, élveztük a szép – *én még mindig így mondom és érzem, hogy – magyar tájakat.*

Velencében szálltunk meg, két éjszakát töltöttünk a Hotel IRIS-ben, ott étkeztünk. A város minden gyönyörűségét megnéztük.

A következőkben Katica lányom írását követem, amit utazásunk közben az ölében, egy mappán örökített meg élményeiről – kicsit lerövidítve, némi áttisztalással, saját megjegyzéseimet zárójelben megfogalmazva adom tovább.

1. nap: Otoce: Jugoszlávia. Út közben itt pihentünk és aludtunk egy motelben. Jó volt pihenni a hosszú buszozás után. Korán reggel útra keltünk Velence felé. Gyönyörű a hosszú

utazás, száguldani a *kitűnő olasz autópályákon*. Rengeteg fénykép készült az úton.

Életem legcsodálatosabb nyolc napja Itáliában!

Gondolatok és feljegyzések Itáliáról:

Az ember itt döbben rá, milyen kicsi, milyen buta, mennyit kell tanulnia, mennyit kell dolgoznia és nézni-látni ahhoz, hogy legalább csodálni tudja elődei nagyságát, ha követni nem is tudja.

Az ember kicsi, de akinek megadatott, hogy naggyá legyen, másokat tesz boldoggá azáltal, hogy leborulhatnak alkotásaik előtt². Borzalmas kár érné a világot, ha Velence elpusztulna, – ilyen csodálatos várost a világon sehol sem tudnának építeni!

2. nap: Velence (Venezia) Érkezés délutáni órákban, majd vacsora után ESTE sétá a Szent Márk téren. A gyönyörű éjszakai Velence megtekintése. Térzene: Strauss-keringők, betöltik az egész környéket. Nemzetközi kavalkád. A tér középső részén sorakoznak festők, grafikusok, akik a helyszínen készítik képeiket Velencéről.

Óratorony a tér bejáratával szemben, háromféle időt mutat:

Egész órákat római számmal, arab számokkal a perceket, hónapokat, csillagképeket.

Ma este 10 órakor az óratorony tetején, jobb oldalon a **Mór** először üti meg hatalmas kalapácsával a nagy harangot, s ekkor a tér egy szempillantás alatt elcsendesedik, mindenki a torony felé fordul. A 10. ütés után, pár másodperc múlva a bal oldali **Mór** válaszol a jobb oldali ütésére.

A két hatalmas, kb. 4-embermagasságú Mór évszázadokon át figyelmezteti Velencét, és az egész világot az idő múlására. Minden órában – megszokott lassú mozdulataival, az egész tért betöltő hangjával – megállítja az embereket, ünnepi csendet parancsol, s egy percre uralja a hatalmas területet. Olyan érzésünk támadt, hogy le kell térdelni, és áldozni kell a művészet

---

² Idézet Buday Katitól.

oltára előtt, azok emlékére, akik ezt a csodálatos várost és teret létrehozták.

A téren ismét zsvaj, mozgolódás támad, mintha Csipke-rózsika országa évszázados álmából ébredne. Ismét megszólal a térzene, mindenki folytatja útját. Az esti Velence csodálatos, egy felbolydult méhkas érzését kelti.

A térről kisétálva, elénk tárulnak a *Canale Grande* mentén épült csodálatos épületek, paloták sora, kivilágítva, a vízben visszatükröződve. Minden épület egy-egy remekmű, nagyrészt márvány, másrészt kő, – freskókkal, mozaikképekkel díszítve.

A kis utcákon, szűk sikátorokon végighaladva üzletek színes sora, árusok kiáltása tölti be az éjszakát.

RIALTÓ Velence legszebb hídja, 22 méter széles, 42 méter hosszú, 12.000 cölöpre épült. 1320-ban leégett (fahíd volt), utána épült újjá a mai formájában. *Szerettünk rajta átsétálni. Ezen a hídon vásárlás közben másnap élményben volt részünk: Megnéztünk egy ernyőt, magyarul szólalt meg az eladó. Hasonlóan ott is, ahol Katicának egy fiatal olasz farmernadrágot*

próbált. Itt vásároltuk meg kicsi Lénárdnak a sok szép olasz holmit.

A Canale Grandén halkan úsznak a gondolák, és ma már a Santa Lucia dala magnóról szól a turistáknak. *Mi is behunyt szemmel, ábrándozva hallgattuk, mikor motoros hajóval, éjjél-kor tértünk vissza szállásunkra, és fáradtságtól, a sok élménytől szinte álomba zuhantunk.*

3. nap: Velence nappal: Reggeli után ismét motoros hajóra szálltunk, és a Szent Mák térnél kötöttünk ki. *Etettük az állandóan fejünk fölött röpködő rengeteg galambot.*

A tér középső részén sorakoznak a festők és grafikusok, helyszínen készítik a képeiket Velencéről *s azokról, akik saját magukat meg akarják örökíteni a téren; mi is modellt álltunk egyiküknek.* Nappal egészen más itt minden, szinte csodálatot kelt az emberben – a napfényben ragyogó, színes márványlapokkal díszített – **Dogé palota.**

A téren szembetűnő a két hatalmasba emelkedő oszlop. Egyik tetején egy **oroszlán** *Szent Márk evangélium szimbóluma*, Velence védőszentje, a másikon **krokodilon ülő Szent Teodor** szobra áll, aki Szent Márk előtt Velence védőszentje volt.

A téren balra a Dogé-palota, mellette a Szent Márk bazilika helyezkedik el. A templom homlokzatán 4 ló-szobrot látunk. A monda szerint *valahányszor megmozdul a négy ló, egy birodalom omlik össze:*

Mikor a lovakat Bizáncból Velencébe szállították, – a Római birodalom összeomlott.

Napóleon a négy lovat Párizsba vitte, – megbukott a Velencei Köztársaság.

Amikor visszahozták Velencébe, – Napóleon bukott meg.

Az I. világháborúban Rómába vitték – *nehogy megrongálódjon* – akkor az Osztrák-Magyar Monarchia szűnt meg.

A II. világháborúban szintén elmozdították, akkor pedig Hitler bukása következett be. (Végre, valami jó is történt!)

Szent Márk Bazilika 700 éves, Velence legszebb temploma, 1063-ban kezdték el építeni, a konstantinápolyi SZOFIA mintájára, velencei és konstantinápolyi művészek, 1090-ben szentelték fel. Homlokzata román és skót stílusban készült, belseje román, gót és barokk. A város jelentős katedrálisa, két püspökéből lett pápa, Pius és János.

Szent Teodor helyét akkor vette át Szent Márk, amikor holttestét 828-ban Velencébe hozták. A bazilika volt a harmadik épület, amelyet cölöpökre építettek, amely jelképe volt a városnak. 697-1697-ig önálló köztársaság a város. Minden jelentősebb kereskedelmi hajónak valamilyen értékes ajándékot kellett adományoznia a templom számára, annak értéke fejezte ki az ide érkezők gazdagságát.

II. Szent Márk templomának tartják nyilván. Közel-keletről hozott vékony márványlapokkal burkolták. Falazatát 4224 m² mozaik borítja, melyen a teljes Biblia tartalmát feldolgozták, s aranyfüsttel vonták be.

A főoltáron Szent Márk sírja látható, előtte velencei művészek által faragott, 14.600 éves márványszobrok helyezkednek el, mégpedig a 12 apostol, Szűz Mária és Keresztelő Szent János.

Magasabb vízállásnál a Szent Márk-teret és a bazilikát is elönti a tenger.

Dogé-palota (Palazzo Ducale), amely homokzátonyra épült. A Dogé volt a város legfőbb embere, aki csak aláírási joggal rendelkezett, de nem dönthetett egyedül semmilyen ügyben, ugyanis a köztársaság legfőbb szerve a Parlament és a Szenátus volt.

Szenátusi teremben megtekintettük Tintoretto két festményét, a Mennybemenetelt és János pápa portréját. A **Tizek tanácsstermében** döntöttek élet-halál fölött. A tanácsnak joga volt még a Dogé fölött is ítéletet hozni. Egy ízben előfordult, hogy ítélet alapján egy Dogét (aki egyeduralomra tört) le is fejezték.

Itt található egy kis, másik terem felé nyitható szekrény, s a velenceiek ide dobták be panaszos leveleiket és a feljelentéseiket. Névtelen leveleket már akkor sem vették figyelembe. Ettől eltekintve, minden ügyet kivizsgáltak, hamis vád esetén pedig a vádlót fogták perbe. A tizek tanácsterméből vezet az út a **Sóhajok hídjára**. Ez kötötte össze a palotát a börtönnel, amelyet 1922-ig használtak. A **Parlament terem** területe 54x54x15 méter.

A gyűléseken Velence patríciusai (kb. 2 000 fő) vehettek részt, akiknek neve az aranykönyvbe be volt jegyezve. Itt található a világ legnagyobb **Tintoretto** hatalmas (25 m széles és kb. 10 m magas) festménye, a Paradicsom. Ugyancsak itt láttuk **Veronese**: Királynő c. alkotását is. A falra felfüggesztve található a Dogék arcképei, annak az egynek kivételével, akit kivégeztek. Megnéztük még a palota belső udvarában lévő két híres, régi kutat is.

A palotával szemben áll **Szent György**, és a 1,500.000 cölöpre épült **Santa Marie Saluse** templom, mindkettőt a pestisjárvány emlékére állították.

A **Canale Grande** Velence vízi-főútja, ide építették palotáikat a leggazdagabb velencei patrícius (leginkább kereskedő) családok. Az épületek bejárata a csatorna felé nyílnak, így a hajókról könnyen kirakhatták áruikat. A paloták csodálatosan szépek, szinte csipkeszerűek, gazdagon díszítettek, és az állandóan süllyedő talaj nem rongálta meg annyira, ma is lakják. (Ezek havi bére 80-100.000 líra. A velencei munkás havi bére 250.000 líra, tisztviselőké pedig 300.000 líra.)

A történelmi Velencének jelenleg 100.000 fő lakosa van. A város lakói főleg idegenforgalomból élnek. Bármennyi víz veszi körül a várost, az ivóvizet tartályokban szállítják nekik.

Fájó szívvel köszöntünk el ettől a csodálatosan vonzó várostól. Leírhatatlan a sok szépség, amit itt magunkba zárhattunk.

Délután Rimini felé indultunk.

Megálltunk **Ravennában**, amit előre nem terveztek be. Megnéztük Theodorus császár mauzóleumát, amelyet még

életében emeltetett. A **mauzóleum** kupolájának átmérője (amit egyetlen kőtömbből faragtak ki) 11 méter. *Egy történetet* hallottunk, amely az épülethez fűződik: A császár be akarta bizonyítani Istennek, hogy ő még nála is hatalmasabb. Bizonyítéknak szánta, hogy a hatalmas, nehéz kupolát képes fel-tétetni a mauzóleum tetejére; ami sikerült is neki, azonban mikor már fenn volt, éppen a síremlék fölött, *kettérepedt*.

Ugyancsak Ravennában láttuk a császárné 548-ban épült templomát, amely az egyik legszebb bizánci emlék. Mivel a császárné nem örvendett köztiszteletnek (lévén táncosnő), a császár azért az ő emlékére építtette ezt a hatalmas, csodás templomot. Gyönyörű freskók és mozaik-képek díszítik, itt van a kék mozaik-terem.

Elzarándokoltunk **Dante sírjához**, aki ugyan Firenze született, de onnan elűzték, és Ravennában talált menedéket. Itt viszont szerették, ezért tiszteletére a város épített számára egy gyönyörű síremléket. Később, halála után – mikor Dante híres lett – Firenze város kérte Ravennától Dante holttestének kiadatását, de azt a választ kapták, hogy: „*Ha életében nem kellett, halálában se kelljen!*”

S most, fájó szívvel búcsúzom tőled csodálatos Velence (mondja, ill. írja Katica lányom) a következő „költeményével”:

Velence

Írta: Buday Katalin

Velence, gyönyörű Velence

Falaidat mossa Adria vize.

Ne süllyedj el soha,

Ne zúgjon feletted hullámok moraja.

Köveidet nagymesterek verítéke, könnye,

Dühe, fájdalma, képzelete,

Ereje, tudása, tapasztotta össze,

Nem szabad elpusztulnia.

Vizeiden évszázadok óta
Csendesen úszik a gondola,
Ó, te szerelem városa
Ne pusztulj el soha!

Ne tedd szegényebbé világunkat,
Ne hagyd hullámsírba zuhanni múltunkat.
Ne hagyd, hogy elnyelje sóstenger vize
Mit századokkal előbb alkotott ember keze.

Ne hagyd elsüllyedni
E gyönyörű alkotást,
Mert ezzel szegényebb lenne
Mind az egész világ.

(Estére értünk Reginibe, vacsoránkat már szállásunkon
költöttük el, ahol teljes ellátást kaptunk.)

4. nap: Rimini valaha etruszk város volt, még a római időkől származik. *Augusztus* császár, *Tibérius* császár kedvelte ezért egy kőhidat, és egy amfitheatrumot építtetett. *Dante* idejében pedig *Trecsentó* festőiskolája épült a városban. Ebben az időben a *Malatesta* család uralkodott.

Hasonlóan Rómeó és Júliához – itt is élt egy híres szerelmespár (Franceska és Pauló), akik a Malatesta család áldozatai lettek. *Dante* emlékezik meg róluk az *Isteni színjáték* című művében.

A további egész napot a tengeren töltöttük. Csodálatosan szép a tenger (csak nagyon sós), jó hallgatni morajlását, nézni beláthatatlan távolságát, és hullámozó felszínét.

Gyűjtöttünk kagylókat, csigákat, itt egy fénykép a kezemben, ahol társaságunk a tengerparton – mind háttal a lencsének – szemét felfelé fordítva, keresi a kagylókat. Reginiben volt időnk, és sokat sétáltunk, ajándékokat vásároltunk, levelezőlapokat írtunk és postára adtuk.

Rimininél a part hossza 40 kilométer, nagy fürdőváros, rengeteg ember fordul meg ott. A part mentén gyönyörű szállodasorok emelkednek.

Szabadidőnkben séta közben megnéztünk egy kedves delfin műsort.

5. nap: SAN MARINÓBA, félnapos fakultatív kirándulásra indultunk. Magas, sziklás hegy tetejére épült a város. A tetejéről messzire csodás kilátás nyílik körben, mindenfelé. Három bástyája magasán emelkedik ki a házak közül, ami valamikor védelmezte a települést.

1676 éve, Diokletianus császár elől menekülve, San Marinó és San Leó a hatalmas sziklák között talált védelmet (a város templomában ma is megtalálhatók azok a fekhelyek, amelyekben védelmet leltek egykor). Ők alapították a keresztény várost. San Marinó védőszentje Sz. Marinó, Sz. Leó, Sz. Petrus és Sz. Agatha. Mind a négyük képe a templomot díszíti.

Önálló állam, 20.000 fő lakossal, melyből a főváros létszáma mindössze 5-6.000 fő. Területe csupán 60 km², ezért a települések közti távolságot nem kilométerben, hanem csak méterben jelölik (Liliput!).

Fő megélhetési forrásuk az idegenforgalomból adódik, első sorban bórdíszműárukat, emléktárgyakat készítenek és értéke-sítenek. *Mi is sok szép apróságot vásároltunk. Ma is megvan egy bőr cigarettatárca.*

6. nap: Riminiből **Firenzébe** mentünk, fakultatív kirándulás keretében látogattunk el a művészetek városába. Először a *Santa Crucia* templomot (Itália panteonját) néztük meg. Az épület előtt áll Dante hatalmas szobra, jelképes sírja pedig a templomban van. A templom román stílusban épült, belső tetőszerkezetét faragott fából készítették. Az egyház (Ferencesek rendje) sírhelyeket adott el, melyek a márványpadló alatt vannak. Itt található Rossini, Galillei sírja is, akitől az a mondás származik, hogy: „*És mégis mozog a föld!*”

Itt van Toscanelli és Raffaelló arcmása. Oldalkápolnában látható Donatelli: „Krisztus a kereszten” c. alkotása (az egyik leghíresebb feszület). Egy történet fűződik hozzá: Mikor elkészült a művel, Donatello elhívta kortársát, mondjon véleményt a művéről. Brunelleschi megáll a feszület előtt, és azt mondja: *Nincs eléggé kidolgozva, nem ilyen volt Krisztus a keresztfán!* Donatello azt válaszolta: Könnyebb kritizálni, mint megalkotni. Brunelleschi megfogadta Donatello tanácsát és nekilátott a feszület elkészítéséhez. Mikor készen lett, találkozott Donatelloval, aki éppen a piacról jött, kötényében tojásokkal. Csatlakozott hozzá, látni akarta a feszületet. Mikor Brunelleschi kinyitotta az ajtót, és Donatello a feszület előtt állt, kiejtette a kötényéből a tojásokat, és csak ennyit mondott: *Igazad volt!* (Brunelleschi feszülete a Pádúai Szent Antal templomban van.)

Palazzo Vecchio: a középkori városháza 94 méter magas tornya 1298-1314-ig épült. Előtte van felállítva Michelangelo Dávid szobrának másolata. Firenzének 3 Dávid szobra van, az eredetit az akadémián, egy külön csarnokban őrzik.

Uffizi palotát a Palazzo Vecchio-val híd köti össze. Két folyosóján mellszobrok és egészalakos szobrok foglalnak helyet.

Az elsőn látható: Cicero (fehér márvány), Pompeius, Augusztus, Titus és Caesar mellszobra, és Apolló egész alakos szobra.

A második folyosón a képtár van, a termekben világhírű festmények találhatók:

Dürertől (1471-1528.): Sz. Giacomo Maggiore, Ádám-Éva. Lorenzo Costa (1460-1535.): Sz. Sebastian, stb. művei.

Firenzét az ARNO folyó szeli át, két leghíresebb hídja:

Ponte Vecchio helyén valamikor Etruszk-híd állt. Most egy Cellini alkotta szobor díszíti, amely azonban inkább érdekes, mint szép. Itt sorakoznak az arany- és ezüstműves mesterek boltjai, és árulják portékáikat. *Többször átkeltünk a hídon, és gyönyörködtünk az ékszerekben.*

Pontavelli a Santa Trihita (Szentháromság), amit a II. világháború alatt felrobbantottak, utána eredeti formájában állították helyre. Mindkét végén 2-2 híres szobor áll, ezek a

négy évszakot jelképezik. A robbantás idején a tavasz c. szobor elveszett, később azonban a folyóban rátaláltak.

1966-ban, Firenzében nagy *árvíz pusztított*, a szennyes áradat 3 méter magasan borította az utcákat. Ma emléktábla jelzi a víz szintjét.

Firenzei dóm a legcsodálatosabb építmény, amit valaha emberi kéz alkotott. Lenyűgöző látvány, amit sem fénykép, sem elbeszélés nem pótolhat. Ezt látni kell! A monumentális alkotást 1434-ben fejezték be. Külseje színes márvány, gyönyörű szobrokkal, aprólékos munka jellemzi minden négyzetméterét. A kereszthajó méretei: 150x3890 méter.

A dóm mellett van a Campanille (Paradicsomkapu), a Mediciek kápolnája, mely 1200-1350-ig épült.

Eme írás alkotója által feljegyzett észrevételek: Az már természetes, hogy itt is minden szép épületet lefényképeztünk, vagy vásároltunk képes emlékeket. Van egy fényképünk a dóm közelében, amelyen egy szűk sikátorban igazi „olasz módra”, minden emeletnél kiterített ruhák száradnak.

A program befejeztével indultunk volna tovább, azonban a találkozásra megjelölt helyen a „népszámlálásnál” fájó szívvel kellett tudomásul vennünk, hogy valaki (egy fiú) nem tért vissza. Vártuk, várunk sokáig, mindhiába. Később megtudtuk (mert valakinek említette, hogy majd „elfelejt velünk hazajönni”, vagyis *disszidált!* Nagy szó volt ez abban az időben, de megtörtént. Nekünk viszont indulnunk kellett vissza a szállásunkra, Riminibe.

Az autóbuszon, utazás közben egy nyugdíjas tanítónő a következő *dalművet* alkotta a megtörtént esetről, megemlékezésül:

„Csasztuska” (akkortájt divatos szólamra)

Alkotta: *Pálmainé, Erzs*

[Egy tarjáni nagy busszal

Elindult sok „fiatal”.

Otthagyták a munkát,

(hogy) meglássák Itáliát.:]

A gyarmati tanácsban
Egy hétig most nagy csend van.
Bezzeg a kirándulóktól
Mindvégig csak egy nóta szól

[: :]

Ám de hétfőn dermedten
Előálltak e hírrel:
Egy lovagunk meglógott
Búcsú nélkül távozott.

[: :]

Lelécelt már Ottóka,
Senki őt nem siratja.
Zsebében SZEX-újsággal
Ülhet korgó gyomorral.

[: :]

Volt még egy epizódunk,
Eltévedt egy kislányunk.
A férfiak drukkoltak,
Mind keresni indultak.

[: :]

S íme! Megállt egy zöld taxi,
Kiszállt abból kis Gönczi.
Mosolyogva így inte (új lovagjának):
„Csau Róbert! Grácia!”

[: :]

Mi folytatjuk utunkat,
Nézzük a szép tájakat.
Csau! Csau! Itália,
Nem felejtünk el soha!

[: :]

Katikának (**ez én vagyok**) szeretettel, e MŰ szerzője:

Még mindig Katica lányom írása:

7. nap: Reggeli után, menet közben megálltunk **Páduában** (programon kívül), ahol megtekintettük a **Szent Antal bazilikát**. Ez egy XII. században épült műemlék, melynek 8 kupolája van. Alapzata latin kereszt, román, gót stílusban, 1310-ben készült el. Szent Antal testét az Istenanya kápolnából 1350-ben helyezték el – fekete márványkoporsóban – a Szent Antal kápolnában.

Megnéztük a **Szent Giocomoról** elnevezett kápolnát, melyben a szent történetét 1372-ben készült freskókban örökítették meg a főoltáron Donatello alkotásait, freskókat, 7 bronzszobrát (Pádua védőszentjeit) láttuk.

Összefoglalva: A már leírtakon kívül, ami megragadott Itáliában, az a modern építkezés. Biztos vagyok benne, hogy a korabeli építészeti csodák mellett a mai Olaszország építészeti alkotásait is emlegetni fogják sok évszázad múlva, s a XX. századi modern építészet mestereiként fogják emlegetni alkotóikat. Utódaink is ugyanúgy megcsodálják majd azokat, mint ahogyan én, végig Olaszország városaiban megcsodáltam a korabeli építészet remekeit. Olaszország mai mesterei méltó utódai híres elődeiknek. Ugyanis e hosszú utat végigjárva, nem láttunk két egyforma modern házat. A merész vonalvezetés, színválasztás, a színek (csodálatosan finom pasztellszínek) megválasztása, színösszeállítás, a síkok harmóniája, minden az építészek merész fantáziáját dicsérik. Hasonlóan erkélyek, díszítések különleges, változatos formáival, valamint a színek ötletes változataival mindegyik építmény egyedi darabbá válik, s gyönyörködni lehet bennünk.

„Aridé verci, Italiano!
Aridé verci bellissimo Italiano!!!”

Este volt, mire **Ottoce-ba** érkeztünk. Vacsora után ott szálltunk meg, ahol utunk kezdetén.

8. nap: Reggeli után indulás haza, Balassagyarmat felé. Út közben azonban még körülnéztünk **Zágrábban** (most Horvátország fővárosa). Megnéztük a Szent István templomot, amely román-gót-barokk stílusban épült. Többször szenvedett kárt, tatárok pusztítása, tűzvész, földrengés következtében, s felújítások idején érte el a mai vegyes stílusát.

Végigsétáltunk az évszázados parkban, ahol Zrínyi szobra áll. A park nevezetessége a kiállítási palota, amelyet eredetileg Budapesten, a nemzetiségek kiállítására állítottak fel. Darabjaira szedve szállították Zágrábba, ahol ismét eredeti formájában állították föl – örök emlékéül – az akkori kiállításnak.

Egyetlen leányom szép megemlékező soraihoz nem sokat lehet hozzáfűzni, csak annyit, hogy legutóbbi állomásunkon szép régi (*magyar*) nevezetességeket, épületeket néztünk meg, élveztük a valaha (én mindig csak úgy fogalmazom:) *magyar tájakat*. Egyszóval otthon éreztem magam!

Nem hagyhatom ki azt, hogy velünk tartott kedves kolléganőm, a pénzügyi osztály vezetője: dr. Müllern Veronika, akivel már évek óta baráti viszonyban vagyok. Jó volt vele járkalni. Ő már nem először gyönyörködött Itália szépségeiben, mégis olyan élvezettel róttá velünk (rokkant lába ellenére) a fárasztó utat, a lépcsőket, ami még bennünket is alaposan próbára tett.

Rengeteg fényképet készítettünk, sok emlékkal, képeslappal, színes diával megrakodva tértünk haza. Mindenholnan küldtünk képeslapot ismerősöknek, rokonoknak, kollégáknak.

Ma is szívesen előveszem a csomagot, és nosztalgiával forgatom az emlékeket, és felidézem a csodálatos itáliai napokat, ahol ezeket összegyűjtöttük.

Fényes szelek (Csasztuska)

Most, hogy újraolvasom az olaszországi utazást, a Csasztuskáról eszembe jutnak „azok az idők”, az 1945-50-es évekre gondolok (milyen jó, hogy már ezen túl vagyunk!)

Nos, én soha nem tudtam elhinni azokat, a különben nagyon szép szavakat, amelyek arra utaltak, hogy egyszer majd az egyszerű NÉP valóban átveheti a hatalmat. Túlságosan messze álltak a tettek a valóságtól, s ami a legnagyobb hiba volt, igen sok helyre olyan – igaz párthű, de – szellemileg annyira gyenge embereket állítottak fontos posztokra, akiktől túlzás lett volna elvárni, hogy vezetésre képesek lennének. Tudnék példát mondani rá, egyik munkahelyemen volt szerencsém tapasztalni. Bojna elvtárs – *bányászból lett egy nagykereskedelmi vállalat igazgatója*, aki igazán jóindulatú, rendes, becsületes ember volt ugyan, a légynek sem ártott volna, de nem is használt, csak ott volt! Szerencsére a cégnél alkalmazott kisebb-nagyobb beosztású alkalmazottak értettek hozzá, mit kell tenniük, hogy a szekér haladjon, azért ment a gépezet tőle függetlenül is.

Csak azon csodálkoztam, hogy tanult emberek hogy tudtak beállni azok közé, akiket viszont „*lelkesített a zakatolás, a falura járás*”, akik szívből tudták énekelni a SzU-t éltető csasztaskákat...

Ezen az olaszországi társasutazáson volt szerencsém „élvezni”, mikor több, különben kedves ismerőseim ezeket teljes szívvel zengték-dalolták az autóbuszon. Én kissé idegenkedtem a túlzásoktól.

Ismét a városközpontban

MÉG NYÁRON TÖRTÉNT. Főnököm behívott a szobájába, azt kérdezte tőlem: Szeretnék-e a városközpontban hamarosan átadásra kerülő új, összkomfortos lakások egyikébe költözni? Arról az épületről van szó, amelynek első részét még a múlt évben átadták és már laknak benne. Az épület egyik fele pedig befordul a Mikszáth utcába, külsőleg is nagyon impozáns épület. Nagyon jó képet mutat az egész.

Azt fejtegette a főnököm, hogy sokan – az olcsóbb rezsi-költségek miatt – inkább választják a korábban épült lakásokat.

Azonban a most épülőket már központi fűtéssel látják el, ezért jóval kényelmesebbek.

Bizony, a jelenlegi lakásban sok bajunk van a hagyományos kályhákkal. A nagyszobai cserépkályhát ugyan szeretem, jól melegít, de körülményes minden évben a fűtőanyag beszerzése, nem beszélve arról, hogy kannákkal, kosarakkal kell felcipelni a második emeletre. A kis szobai cserépkályhát pedig már rég' kicseréltük olajkályhára, amiben folyton elromlik valami (hasnolón a fürdőszobai kályhához), mi meg nem értünk hozzá, hogy megjavítsuk, ezért a szerelő gyakori vendég a lakásban. Hiába van közel a benzinkút, mégis gondot okoz az olaj tárolása, és emeletre hurcolása.

Úgy örültem az ajánlatnak, hogy még gondolkodási időt se kértem, hanem megköszöntem a lehetőséget, és azonnal beadtam lakáscsere-kérelmet az igazgatási osztályhoz. Utána többször elmentünk a helyszínre megnézni, hogy haladnak az építkezéssel és milyen lakásra számíthatunk. Nyáron még akadt rajta bőven tennivaló, de őszre beköltözhető állapotba került!

1976. október 26.

Végre! Megkaptuk a kiutaló határozatot. Igaz, akadt még apróbb javítanivaló a lakásban, de a kulcsokat átadták nekünk, és megengedték, hogy kezdjünk készülni a költözéshez. Katicával megkezdtük a gardrób szekrények és kamrapolcok festését, az ablakok rendbehozatalát. Lemértünk mindent, függönyöket vásároltunk, varrtunk, szegtünk, rendezkedtünk. Amit lehetett, már beköltözés előtt fölszereltünk, elvégeztünk.

Az épület előtti téren még áll a felvonulási épület, ahol a szakmunkások elérhetők, ha valamilyen gond adódik a lakásban. Egyik nap szükségünk lett rájuk. Amikor a tisztogatáshoz használt vizet leöntöttük a toalett kagylójába, az bizony nem nyelte el. Szóltunk a vízvezeték-szerelőknek, jöjjenek és nézzék meg, mi a gond. Szinte ijedten kérdezték: Csak nem használták a WC-t?

– Talán nem szabad? – *választunk kérdéssel.*

Nos, az eddigi munkánk egy része kárba veszett, mert csőtörés keletkezett a fürdőszoba padlója alatt lefektetett csőben. Fölszedték a padlózatot, a konyhába dobálták ki a homokot, újra fölfordulás lett az egész lakásban. Mi mégis örülhettünk, mert mint hallottuk, olyan hely is akadt, ahol – ha lehúzták vizet a WC-ben, annak minden tartalma a fürdőkádba folyt. Mikor kibontották a padlót, hogy hozzáférjenek a csővezetékhez, ott egy ép sörösüveget találtak. Talán munka – vagy inkább ivászat – közben a munkásokat meglepte a vezetőség, gyorsan beledugták az üveget az akkor még nyílt csőbe, aztán ottfelajtották...

A ház, illetőleg a lakások átadásánál meglátszott a hanyag munka vagy a nem kellő ellenőrzés, mert rengeteg kisebb-nagyobb hiba, minőségi hiányosság mutatkozott beköltözésnél. Abban az időben ez nem sokat számított. Nem azok vették át műszakilag a lakást az építő cégtől, akik lakni fogják, hanem a cég, jelen esetben a helyi Ingatlankezelő Vállalat. Hiába írtam össze a számtalan hibát, amit el kellett volna végeztetni, ki kellett volna javíttatni az építtetővel, semmit sem ért. Viszont azoknak kellett viselniük a következményeket, akik oda beköltöztek, akik használják a lakást.

Nemsokára átköltöztünk. Szépen berendezkedtünk. Nagyon tetszenek a hatalmas ablakok, a nagy üvegajtó, ahol reggeltől délutánig besüt nap, teljes világossággal árasztva el a lakást.

Rákóczi út 48. Társasház

Itt egy korabeli kép látható, most már az épület előtt bokrok nőttek, virágok nyílnak, s a kamionok is kerülő úton közlekednek.

Szerettem a korábbi lakásomat is, ahol kellemes volt a környék, a

sok fa, a zöld környezet, mégis jobban vonzódok a központ-hoz, itt minden közel van, percek alatt beérek az irodába, és mindent karnyújtásnyira megkapok.

Eleinte kicsit zavart a nagy forgalom zaja, főleg nyáron nyitott ablaknál a TV nézést zavarta. Ezért hamar lecseréltük, (mivel elromlott a hangja) a régi fekete-fehér TV-t színes, nagy-képernyősre, különben is, már divatjamúlt a korábbi.

Én azonban hamar hozzászoktam az itteni nagy forgalom-okozta zajhoz, mert szerencsémre jó alvó vagyok. Örömet azonban nagyon zavarta, hogy Miklós hangosan hallgatta az adásokat, főleg mikor sportközvetítések mentek. Ilyenkor a sportriporterek úgyis ordítanak, s mikor erős hangra van állítva a készülék, borzasztó hallgatni annak, akit nem érdekel ez a műsor. Már pedig engem nem érdekel.

Miért sportszeretetet az, ha valakik (sokan) rátapadnak a képernyőre, s ha felfordul a ház, ha bármi történik, meg kell nézni a műsorban szereplő közvetítést, legyen az akár autóverseny, foci, vagy ne is beszéljek ökölvívásról vagy a birkózásról, ahol vére megy a játék... az sport? És ezt nevezik sportnak?

Különben nekem az ehhez hasonló sportszeretetről megvan a külön véleményem. Sokan a sport szó fogalmát félreértik. A sport az, ha valaki saját egészsége érdekében valamilyen sportágat művel, s nem az, aki nézi a TV-ben vagy a meccseken, ahogy mások csinálják! A sport – mindenképpen – az egészségget, a test edzését hivatott szolgálni, annak, aki műveli, s nem annak, aki nézi. Mindez inkább nevezhető férfi-rigolyának. Így van ez legtöbb versenysportnál! Amikor megjelennek azok a kínai húsbálák a képernyőn – *már nem is ember-formájúak, inkább izomtömegek; a birkózók a ringben, az ökölvívók, az amerikai futballpályán „játsszók” és még sorolhatnám,* – s elkezdik szörnyű viadalaikat. Tépik, ütik, vágják, rúgják, harapják, öklözik, gyomrozzák, hajukat tépik, egymás szemét kiütik, már folyik a vér, már alig szuszognak, de amíg van bennük egy csöpp élet, nincs irgalom...

A felsoroltakat még versenynek sem nevezném. Versengés, harc, vérig menő durvaság! És miért? Legtöbbször a pénzért, valamilyen nagy pénzeszsák hasznáért!

Szerencsére, az én gyermekeim nem éreztek hasonló vágyat a versenysportért, de biztos, hogy harcoltam volna ellene, ha ilyen álmaik lettek volna. Pedig a hivatásválasztásnál hagytam őket dönteni, csupán a lányomnak segítettem, valami felé terelnem kellett, mert nem volt pontos elképzelése a jövőjéről.

Még a karate-gyakorlatok tanulását el tudtam volna képzelni, de ezt is kizárólag abból a célból, hogy támadás esetén valaki megvédhesse magát, mivel a mai világban – sajnos – erre egyre inkább szükségünk lenne.

Anyagi gondjai

Kedves párom anyagi gondjaihoz hozzájött, hogy elvált neje bírósági pert indított ellene tartásdíj miatt. Nem tudtam arról, hogy nem fizet leánya után, mert bőven belefért volna a többi levonásába. Felháborodva mondta el, hogy ez a fejlemény őt is meglepetéssel érintette. Elmondása szerint ugyanis Érden *volt egy telke*, amelyet átengedett leánya javára, s mielőtt mi összeházasodtunk, abban egyeztek meg elvált feleségével, hogy ennek fejében a tartásdíjról lemond, ami jóval magasabb összeget tesz ki, mint amit fizetnie kellene Krisztina lányának tartásdíj fejében.

Kifejtettem neki, ha így volna, akkor is hibázott, mert amennyiben írásbeli megállapodást kötöttek volna – márpedig ilyen nem készítettek, mint mondta, megbízott Magdiban – akkor sem lenne érvényes. Ha ennek ellenére igényt tartanak a tartásdíjra, a bíróság meg fogja állapítani, mert a tartásdíj mindennél fontosabb. Én szégyelltem magam helyette.

Közben egy alkalommal tisztítóba készítettem össze a ruháit, s egyik zakója zsebéből kezembe került a személyi igazolványa – és még egyéb, őt nagyon kompromittáló iratok... Viszont most már megértettem, hogy viselt dolgai miatt bevonták az útlevelét, s ezért nem jöhetett el a randevúra,

Lipcsébe, és emiatt nem mehettünk Erdélybe nászútra sem. De ő mégis, teljes nyugalommal ígérte nekünk, hogy majd ott találkozunk!

Ekkor bizonyosodott meg előttem az is, hogy az én személyi igazolványomba beírt születési dátuma hamis. Ugyanis a házasságkötésünk előtt 14 évvel *megfiatalította magát*... De ennek is van előzménye. Kezdetől fogva gyanús volt nekem, hogy korához képest olyan öreges, törődött az arca, járása. Akkor sajnáltam őt, hogy mennyi minden ment keresztül, ezért „idősebbnek látszik” a koránál. Most villant belém az a tudat, miért akarta minden áron személyesen elvinni Budapestre a házasságkötéssel kapcsolatos hivatalos iratokat! Valahogyan – talán nem is véletlenül – írták be az én igazolványomba a valóságnál jóval későbbi születési dátumát... Ezek szerint nem is véletlenül került az okmányba hamisadat, és onnan az én személyi igazolványomba? Az is igaz, ha már korábban tudomásomra jut a tényleges életkora, jobban meggondoltam volna a dolgot, hogy ilyen nagy korkülönbséggel kössem hozzá valakihez az életemet. Nekem ugyanis – másokkal ellentétben – az a véleményem, hogy a férfiak amúgy is korábban vénülnek, mint a nők.

Amikor a férfiak – főleg idősödő urak – dicsekszenek hódításaikkal, hogy náluk csak fiatal nők jöhetnek számításba, arra nem gondolnak, hogy mit bírnak, például a szexre gondolva. Eszük ágában sem fordul meg, hogy vénségükre boldoggá tudnának-e tenni egy fiatal teremtetést? Én nem hiszek abban, még akkor sem, ha akad ritka kivétel is. Általában csak a látszat az, hogy jól megvannak egymással, s olyankor kilóg a ló lába, hogy csupán anyagi okok, esetleg előnyös beosztás, pozíció miatt élnek együtt – és a szenvedő fél csak a látszat kedvéért színleli a megértést.

Egyébként könnyebb jó módban még a szerelmet, a szeretetet is színlelni, mint szegénységben, ínségben...

A többnejűséget is nehezen tudom elképzelni úgy, hogy minden résztvevőnek megfeleljen, s itt nemcsak a nemiségre, a szexre gondolok. Ilyen anyagi terhet csakis a kirívóan dúsgazdag férfiak engedhetik meg maguknak. Még elképzelni is nehéz, annyi asszonyt-gyereket eltartani, annyi női-szeszélyt kibírni, mennyi teher nehezédhet rájuk? S a nők hogyan viszonyulnak hozzá? Azt hiszem jobb, ha nem elemzem tovább...

Már a korábbi házasságom előtti mátkaságom ideje is csupa nyavalygással volt tele. Mai szemmel olvasva a napló alapján írt igaz történetemet, magam sem értem, miért nem hagytam abba már az első összezördülésnél az egészet, vagy később, mikor már látnom kellett volna: sehogy sem illünk össze. Ég és föld, tűz és víz voltunk. Azt a frigyet sem lett volna szabad megkötni. Hiába óvott apám, elmondta a véleményét, ráadásul, a család többi tagjának sem tetszett a választásom. Vak voltam, süket voltam, szenvedtem, de nem hallgattam a jó tanácsra. Nos, aztán nem is mertem szólni nekik, pedig látták, hogy baj van köztünk. Csendben, magamban szenvedtem és csak hét keserves év után beszéltem róla édesanyámnak. De még akkor is türtem, és türtem, mert azt hittem, hogy az egymásnak tett fogadalmunk miatt – ami előttem SZENT volt – nekem életem végéig el kell mindent viselnem...

Nem folytatom, mert még ebből sem okultam. Válásunk után 10 év boldog magány után – *úgy értem, házassági kötelék nélkül* – még egyszer elkövettem... De miért? Miért?

Apám

1977. január

KÖZVETLENÜL ÜNNEPEK ELŐTT látogattuk meg, elláttam karácsonyra minden szükséges élelemmel, ajándékot, kis fenyőfát díszítettünk fel neki Katicával.

Az újesztendő első napjaiban telefonon felhívott unokatestvérem az irodában. Közölte velem, hogy azonnal intézkednünk kell, apámat nagyon rossz állapotban találta. Szabadságot

kértem és vonatra szálltam. Megrémültem, amikor megláttam. Szegény olyan gyöngé volt, már enni sem bírt. Amennyire tudtam, rendbe szedtem, és üzentem az orvosnak, hogy föltétlenül jöjjön el hozzá. Őszintén megmondta, hogy nem maradhat egyedül, ha nem tudjuk magunkhoz vinni, kórházba kell utalnia.

Cselekednem kellett. A postáról telefonáltam a bátyáimnak, de nem tudtak autót szerezni, amivel hazavihetem őt, ezért főnökömet hívtam fel telefonon, engedélyét kértem, hogy a *hivatali gépkocsival* szállíthassuk haza. Azonnal intézkedett, és másnap reggel megérkezett gépkocsivezetőnk az autóval. A körzeti orvos ellátta őt gyógyszerrel és erősítő injekciót adott neki, amitől kicsit jobban érezte magát, s kibírta a hosszú autótútat.

Látszott rajta, hogy nem szívesen hagyja ott szeretett otthonát és a Balatont, mégis, némi tiltakozása ellenére, elhoztuk Balassagyarmatra. Bár út közben is gyenge volt, – mégis az autó ablakából kitekintve élvezte a havas tájat. Szép volt az idő, sütött a nap, hófehér színben ragyogott minden. Nostalgiaival figyelte a tájakat, amikor Nógrád megyébe értünk, és közeledtünk Balassagyarmat felé. Hiába élt át nehéz időket már kétszer is ezen a tájon, emlékei nem múltak el nyomtalanul, hiszen akkor fiatal volt és az idő sok mindent megcsépít.

Nálunk jól érezte magát családi körben, hiszen szeretettel vettük körül. Mindent megtettünk érte, amit lehetett, hogy jól érezze magát. Testvéreim Budapestről többször meglátogatták. Katica javaslatára elhívtuk hozzá az általunk legjobbnak tartott orvost, aki itthon, a lakásban kivizsgálta. Gyógyszereket írt föl, és ajánlotta, hogy a kizáródott sérvét meg kellene operálni, mert nagy veszély forrása lehet. Azt mondta, ha kicsit megerősödik, a műtétet jól el tudja viselni.

Én közben dolgoztam. Munkahelyem alig 5 percnyi járásra van a lakástól, naponta többször hazajöttem ellátni, gyógyszereit beadni. A nyugszéket kibéleltem párnákkal, puha takarók-

kal, ott pihent és aludt, amíg magára maradt. Úgy vettem észre, talán azt hiszi, én is otthon vagyok, csak valahol a konyhában végzem teendőimet.

Délután és esténként, mikor mindnyájan körülvettük, sokat mesélt a régi időkről, gyermekkoráról, az erdélyi havasokról, kellemes emlékeiről, a két világháborúban átélt eseményekről. Attila is itthon volt, olyan kedvesen vette körül, ő vitte neki tálcán az italt, a gyógyszereit, vagy amit éppen kért.

Eljött az ideje, hogy operáció miatt be kellett feküdnie a kórházba. A műtét ugyan sikerült, de gyakran olyan állapotba került, hogy talán azt se tudta, hol van. Előfordult, hogy mikor meglátogattam, azt hitte, hogy anyukám van mellette. Legközelebb megsimogatta a kezem, és könnyes szemmel köszönte meg, hogy ennyi mindent teszek érte. Én mindezt szívesen tettem, és továbbra is tettem volna, ami legjobb neki, csak hogy felépüljön, és velünk maradjon még sokáig.

Minden hiába, már nagyon gyöngye volt.

Az embernek csak később jutnak eszébe bizonyos dolgok, amit úgy értékel, hogy elmulasztott valamit, amit már nem lehet jóvátenni. Sajnos, nekem is vannak ilyen élményeim: Anyukám halála előtt azt kérte utolsó látogatásom alkalmával, hogy legközelebb vigyek neki töltött-káposztát, olyat: „*tudod, amilyet mi szoktunk főzni...*” Sajnos, erre már nem kerülhetett sor, mert hirtelen kórházba vitték, s én utána már élve nem találkozhattam vele.

Nekem csak az fáj, hogy apámnak sem tudtam utolsó kívánságait teljesíteni. Még nálunk volt, és egy pohár bort kért. S én a sok gyógyszer miatt nem mertem neki adni, ezért helyette Traubiszódát töltöttem egy pohárba, aminek hasonló az íze, mint a savanyú bornak. Azóta is bánt, úgy érzem, elmulasztottam valamit...

A kórházban pedig életének utolsó éjszakáján nagyon szeretett volna egy cigarettát elszívni, de annyi ereje már nem volt, hogy fölkeljen és kimenjen a folyosóra, rágyújtott a kórteremben. Utólag tudtam meg betegtársaitól, hogy az ügyeletes

ápoló – ahelyett, hogy kikísérte volna őt, amíg elszívja életének az utolsó cigarettáját – dühöngve kirántotta kezéből, a cigarettásdobozát feldobta a szekrény tetejére. Tudom, hogy kórházi szobában nem szabad dohányozni, de amikor erről a jelenetről hallottam, rettenetesen fájt, hogy családjából senki sem lehetett mellette a nehéz időben, akik szeretettel vették volna őt körül utolsó óráiban. Katica lányom ugyanazon az épületszárnyon lévő Röntgen osztályon éppen ügyelethesként volt beosztva, s ezt tudta az ápolónő, mégsem szólt neki, ő megtette volna, hogy átmenjen hozzá, hogy utolsó kívánságát teljesítse.

Szegény apám, milyen magányosan, és elkeseredve hagyhatta itt e földi világot 1977. március 3-án, szerdára virradó éjszakán. Éppen úgy, mint anyám, sívár kórházi ágyon, elkeseredve, szívtelen ápolószemélyzet mellett, idegenek között, úgy, hogy senki nem fogta a kezét, nem simogatta verejtékező homlokát, így hagyták itt mindketten e földi világot...

Anyukámat hat évvel élte túl. Az egyik ápoló Katicát hajnalban telefonon tájékoztatta nagypapája haláláról, mivel tudta, hogy a közeli Röntgen osztályon ő az ügyeletes. A lesújtó hírt velem Katica reggel közölte.

S ilyenkor, mikor elveszítünk valakit – aki közel áll hozzánk – akkor jut eszünkbe, hogy mennyit mulasztottunk el életünkben, amit később pótolni már nem tudunk. Amikor regényfejezeteimen dolgozom, érzem, hogy többet, sokkal többet kellett volna mellettük lennem. Hallgatnom kellett volna mondanójukat, amikbe talán már sokszor belekezdtek, de akkor nem figyeltünk, nem volt időnk rájuk figyelni... Most, mikor már késő, milyen jó lenne, ha az apró részletekről tudnánk, amikről oly szívesen meséltek volna, ha lett volna valaki, aki türelemmel meghallgatja őket... Mindez késő, és a mulasztás utólag már nem pótolható!

A baj párosával jár

Még föl sem eszmélhettem gyászszomból, másik végzetes eset történt a családban. Éppen tanácsstagi választásra készülődtünk a hivatalban. Szombati napon az irodában dolgoztunk. Megszólal a telefon, központosunk beszél, hogy engem keresnek Budapestről. Guszti bátyám van a vonalban.

– Katikám! – szól bele, miután üdvözöltük egymást. Ha netán állsz, ülj le, mert olyat kell mondanom neked, hogy annak hallatán úgyis azt fogod tenni. Hangja komoly volt, éreztem, hogy nem viccel. Megijedtem.

– Mondd gyorsan, mi történt?

– Pista bátyád tegnap (pénteken) este 11 órakor meghalt! Rosszul lett, a gyógyszer se tudta már bevenni. Hirtelen összeesett, s mire az orvos megérkezett, nem tudott rajta segíteni, már csak a halál beálltát állapította meg. Tüdőembólia végzett vele.

Egy világ dőlt bennem össze. – Nem, ez nem lehet igaz – gondoltam magamban. Elveszíteni két hozzátartozót három nap alatt, hogyan lehet ezt kibírni, – Istenem! Szerdán apámat, pénteken bátyámat... Nem tudtam ésszel fölfogni. Engem nagyon lekötött apuka betegsége, ellátása. Csak annyit tudtam Pista bátyámról, hogy betegállományban volt, szívbetegséggel kezelték. Guszti és Bandi meglátogatta őt a kórházban, de néhány napja hazaengedték azzal, hogy jól van, meggyógyult. Hétfőn már ment volna dolgozni. Pénteken éppen kisfiának, Pistikének kerékpárt vásárolt, annak összeállításával foglalkozott.

Budapesten megint összegyűltünk, szűk családi körben megbeszélni a temetések részleteit.

Temetések

Szomorú készülődés követte ezt az időt. Pista bátyám felesége viszont ragaszkodott a hagyományos temetéshez, előbb őt

helyezték örök nyugalomra a Farkasréti temető új parcellájában, jó messzire szüleim nyughelyétől.³

Apukámat később temettük, mivel elhúzódott az idő a hamvasztás miatt. Neki már megvolt a sírhelye szintén a Farkasréti temetőben. Anyukám mellett pihen, békés nyugalomban. Temetésén a Pedagógus Szakszervezet részéről méltatták életútját. Anyukám rokonságából egy rokon pap mondott imát fölötte. Temetésén összegyűlt a kiterjedt rokonság. Sokan jöttek tőle búcsúzni, Szirákról és Kisbárkányból, ismerősök és rokonok az ország különböző részéről. Gyermekkori ismerőseim annyira megváltoztak, alig ismertem rájuk. Mivel családuk annyira elszóródott, Katicával megjegyeztük, hogy sokukkal már csak ilyen szomorú események idején találkozunk. Mindenki rohan, csak a munka, megállás nélkül. Nincs idő rá, hogy a családok, barátok összejöjjenek, mint valamikor régen, gyermekkoromban tették szüleim. Társas életet éltek, barátokkal találkoztak. Most? Nincs idő békességes baráti találkozókra. Felőnek a rokonok, barátok gyermekei, unokái, alig ismerjük egymást... Milyen kár, hogy elveszítjük egymást, elvesznek kapcsolataink...⁴

---

³ Utólagos bejegyzés: Később, mikor fia elérte a nagy-korúságot, s megkapta az örökségét, abból szép síremléket állíttatott neki. Mégis sajnós, csak az én családom jár oda, csak mi látogatjuk a nyughelyét. Minden évben legalább Mindenszentek napján elzarándokolunk hozzá, rendbe tesszük a sírt, a környezetét, telerakjuk virággal, mécseseket, gyertyát gyűjtve mondjuk el imánkat. Szomorú szívvel állapítjuk meg, hogy egész év folyamán senki más nem járt ott rajtunk kívül. – Bátyám felesége nemsokára újból férjhez ment, hiába kerestem vele a kapcsolatot, elidegenedett tőlünk. Pistike elvégezte a Műszaki Egyetemet, egyszer találkoztunk vele Bandi fiának egyik hangversenyén. Akkor menyasszonyával volt jelen. Talán meg is nősült, de nem tudja feldolgozni apja halálát. Ő is, anyja is, depresszióban szenvednek, és úgy tudom, hogy mindketten elváltak. Nagyon aggódom Pistike sorsa miatt, de nem tudom velük a kapcsolatot felvenni, elvesztettük a szálát.

⁴ A regény részeit évekkel ezelőtt állítottam össze, 2005. évtől a kiterjedt Finta család egyetlen élő testvérem, Finta András kezdeményezésére évenként találkozót szervez, s így sikerült több rokonunkat fölfedezni, akikről korábban nem is tudtunk.

Még a nyár folyamán Balatonakarattyáról, a kertből hoztunk virágokat, azokat ültettük el közös sírhantjukra. Gyermekeimmel, majd később unokáimmal gyakran látogatjuk a nyughelyüket, Mindenszentek idején a kiterjedt család is gyertyát gyújt, és elhelyezi sírjukon az emlékezés virágait.

Szívén viselte a várost

SZERETETT FŐNÖKÜNKET, a város fejlesztését szívén viselő tanácselnököt annyira megviselte a város gondja, hogy évente kezelésre szorult a kórház bel-osztályán, ahol kicsit rendbe tették, hogy a vállaira nehezedő, nagy feszültséggel járó munkát tovább vihesse. Aggodalommal gondoltunk arra, ha nyugdíjazzák, ki jön majd a helyére? Olyan jó lenne, ha legalább addig maradna, amíg én is dolgozom.

Bent a kórházi ágyán is a város sorsa, a munka járt eszében. Most is, amikor készültünk látogatására, egy csomó iratot kért telefonon, amit át akart tekinteni ottléte alatt. Állandó figyelmet, összpontosítást jelentett számára a hatalmas, pavilonrendszerű, 20 ezer embert ellátó kórház és más intézmények gondja, a rengeteg tennivaló. Kórházi ágyán ideje volt végiggondolni az egészségügy helyzetét.

A kórház teljes felújítása – évtizedeken keresztül – elmaradt, ugyanis a megyeszékhely elvesztésével megyei, tehát Salgótarján kezelésébe került, de állapotán nem javítottak, inkább saját modern kórházuk fölépítésén és felszerelésén munkálkodtak. Pedig meglett volna rá a fedezet, hiszen sokáig majd’ az egész megyére kapott állami támogatást elköltötték, kisemmiszve a többi települést és Balassagyarmatot. Teljesen lerobbanva, rossz állapotban került vissza a város kezelésébe. Ezért szinte az egész kórház rekonstrukcióra szorult.

Rendeselek vele szemben az orvosok és nővérek, de megérdemli ezt a törődést, mert mióta ő került a város élére, sokat fáradozott a kórház fejlesztéséért.

Kolléganőmmel meglátogattuk őt, külön szobában pihen, ott kap kezelést. Most is, amikor megtudta, hogy bemegyünk hozzá, nem tudott kikapcsolódni és iratokat, adatokat kért tőlünk. Egészségi állapota miatt nemsokára eljött az idő, amikor döntenie kellett, hogy nyugalomba vonuljon. Nehéz szívvel vettünk tudomásul a közeli távozását. Nem sokan lehetnek az apparátusban, akik másként éreznek. Külön osztályvezetői értekezleten búcsúztattuk. Az osztályértekezlet végéfé, amikor már a pohárköszöntők is elhangzottak, az egész társaság előtt olyan kijelentést tett, ami nagyon meglepett, s azt sem tudom, helyesen cselekedett-e ezzel? Engem kínosan érintett. Igaz, legalább egyvalamit megértettem belőle. Abban az időben már ez az egész társaság tegeződött. A következők hangzottak el:

„Most, mikor már elmegyek innen, be kell vallanom előttek, hogy én Katikához évek óta mindig, a tiszteleten kívül gyöngéd érzelmek is vonzottak, azonban kötött a munkatársi kapcsolat, s arról szó sem lehetett, hogy ezt tudomására hozzam. Munkájával mindig maximálisan meg voltam elégedve. Most azért teszem szóvá, mert lelkiismeret-furdalást érzek iránta. A szorgalmát, jó munkáját jutalomosztások alkalmával nem tudtam megfelelően honorálni úgy, ahogyan azt megérdemelte volna. Azt hittem, munkatársaim félreértenék, ha kimagasló teljesítményeiért kimagasló elismerést javasolnék számára. Ezért aztán miattam hátrány érte, amiért most utólag mindnyájatok előtt bocsánatot kérek tőle”.

Az egész társaság felém fordult, az érdeklődés közepontjába kerültem és zavaromban szóhoz sem jutottam. De mit is mondhattam volna? Tudtam, megéreztem, hogy ez így van, mégis megleptek szavai, de csak azért, hogy mindezt szóba hozta. Becsületére váljék, hogy velem szemben mindig korrektül, udvariasan viselkedett. Számomra nagyon kínosan hatott, hogy ilyen vallomásával kiemel az egész társaság előtt, jobb lett volna, mindezt magában tartani.

Én is becsültem azért, mert jó munkatárs, remek főnök volt, nemcsak hozzám vagy a hozzá legközelebb eső titkársági dolgozókhoz, hanem mindenkihez, aki az apparátushoz tartozott. Mióta megjelent a város élén, azóta szinte élvezet volt mellette dolgozni. Kibontakozhatott mellette az ember. Sosem akart többet senkitől, mint amit az illető elbírt. Megértő és emberséges, közvetlen jó barát tudott lenni. Bajban mindenkinek segítségére sietett, nekem és másoknak is. Azt hiszem, hogy nemcsak én, hanem legtöbb munkatársam is ezért, a megbecsülésen túl szerettük, én is, mint egy jó testvért vagy apát.

Miért volt kínos mindez számomra, amit hallottam? Mert két kolléganőm arcán, akik szakszervezeti- és párt-funkciójuk miatt jelen voltak az osztályvezetői értekezleten, láttam, hogy a megjegyzése féltékenységet váltott ki belőlük, s ezt később rajtam bosszulták meg, amikor főnökünk végleg megvált az apparátustól. De ez már egy másik téma.

Jóval később értettem meg azt, mikor búcsúzóul főnököm négyszemközt azt mondta nekem: ha nem akarok itt maradni tovább a tanácsnál, máshol jó állást tud ajánlani nekem a Kábel Műveknél. Akkor én hallani sem akartam arról, hogy nyugdíjazásom előtt két évvel elmenjek innen, ahol évtizedekig dolgoztam, és jól éreztem magam. *Csak azt nem tudtam, hogy ezután mi következik! Sok keserves órától, naptól mentesülhettem volna, ha elfogadom ajánlatát.*

Nekem pedig itthon és munkahelyemen is szaporodtak a gondjaim. Mi vár rám, ha elmegy a főnök? Alig van két évem nyugdíjazásig. Ki tudja, ki lesz az utódja?

Örségváltás

1977. április 6.

A MAGYAR HÍRLAP ma megjelent száma a következő címmel jelent meg:

„Lombos Mártont a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa nyugállományba vonulása alkalmából a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntette ki. Ő az, aki biztos, hogy megérdemelte. Nehéz elhinni, hogy 12 év után végleg megvált az apparátustól Lombos. Biztos, hogy neki sem volt könnyű a döntés, de nekünk, akik együtt küzdöttünk vele hosszú éveken át, nagyon fog hiányozni. Bercelről származik, de már itt nőtt fel, és ötven éve él Balassagyarmaton. Kereskedőnek tanult és az is volt, de felismerték kiváló szervezőkészségét, és ezért felelős posztokat töltött be már elnökké választása előtt, – az Iparcikk Kiskereskedelmi Vállalat igazgatójaként. Mióta elfoglalta helyét a város élén, tizenkét év alatt ő irányította a változásokat, ami ebben a városban történt.

A kis város arculata sokat változott a korábbi években. Mivel korábban főleg kereskedelmi- és iskolaváros volt, sok kereskedő (kispolgár), értelmiségi és dzsentriszármazású ember élt itt, ezért mindent megtettek korábban ennek el-sorvasztására. 160 évig volt megyeszékhely, ezért 1950-ben a székhelyet áttelepítették Salgótarjánba. Bár néhány megyei intézmény máig itt maradt, a városra jellemző, hogy iskolái vonzzák a környék fiatalságát, és a várost továbbra is jellemezte az értelmiségi réteg. Ezt mindig kiemelte Lombos.

Voltak a városnak szép régi épületei, lakóházai, kellemes parkjai és utcái. Mégis a város közművesítése alaposan el-maradt; nem volt csatorna- és vízvezeték-hálózata. Óriási volt a lakáshiány. Az álmos, poros kisvárost örökölte, mikor elfoglalta ezt a tisztséget. Most már 61 éves. Magas mércét állított fel saját magának, ezt a tempót nem lehet tovább vinni.”

Változás a vezetésben

Már korábban rebesgették, kik jöhetnek számításba a meg-üresedő helyre. Egyiküket ismertem a korábbi évekből, tagja volt a megyei tanácsnak, így köztünk már eddig is laza munkakapcsolat volt. Udvarias, komoly embernek tartottam.

Ahogy kitette lábát volt főnököm, nem kellett sokáig várni, megkezdődtek ellenem az áskálódások. Bár a szakszervezetben bizalmi tisztséget viseltem, mégis először onnan érkeztek ellenem támadások. Az egész azzal kezdődött, hogy kerül, amibe kerül, új főnökünk irodájába új fal, új bútor kellett. Mindent ki kellett cserélni.

A gondnokság a titkársághoz, felügyeletem alá tartozott. Ezért a munka vezetésével, lebonyolításával engem bízott meg. Új főnököm azt javasolta nekem, hogy korábbi munkahelyéről egyik munkatársával menjek Budapestre, beszerző körútra. Az illető már az autóban óriási ovációval emlékezett meg korábbi főnökéről, azt is hozzátette, hogy jól ismeri az ízlését, modern ember. Én óvatos voltam. Már a tapéta kiválasztásánál többféle variációt javasoltam. A hozott mintákat megmutattam neki. Azt mondta, hogy rám bízsa, tegyem úgy, ahogyan jónak látom. Ennek megfelelően jártam el. A szoba padlóját új padlószőnyeggel kellett borítani. A gyárnál rendeltünk meg számára új bőr ülőgarnitúrát. Még jó, hogy a régi faragott gyönyörű íróasztal megfelelt neki. Egyszóval: drágán, pazarul rendeztük be az elnöki szobát, most nem kellett a pénzt számolgatni, nem mondta senki, hogy ne kerüljön sokba.

Az volt a benyomásom, hogy óriási különbség van a két ember között. Mikor elődje került az elnöki székbe, az akkori igazán elhasznált, régi bútordarabok megértek rá, hogy kicseréljük. Szerényen azt mondta, hogy neki megfelel az is. Nekünk kellett rábeszélni, járuljon hozzá, mert ennyi jár a város első emberének. Ő mégis azt kérdezte: – Nem lesz ebből baj? Mikor megnyugtattuk, hogy a pénzügyesekkel már megtárgyaltuk, és semmi probléma nem adódhat belőle, azzal a feltétellel járult hozzá a legszükségesebb cserékhez, hogy csak szerényen, ne kerüljön sokba!

Különben minden tekintetben ugyanolyan szerény volt. Sosem akart előnyöket saját magának vagy családjának. Mások igyekeztek közpénzen, kihasználva pozíciójuk-adta lehetőségeket, jó lakást kapni, lehetőleg ingyenesen, addig ő maradt a

régi kis lakásában, a Petőfi utcában. Még a felújítását sem kérte, pedig igazán ráfért volna. Gyermekei részére is az új, OTP-n keresztül épülő lakásokból vásárolt.

Most minden megváltozott. Új elnöknél néhány munkatársnőm igyekezett engem befektíteni. Fültanúja lehettem ez alkalommal, amikor véletlenül nyitottam be egyik irodába, ahol ijedten elhallgatott két kolléganőm, a két régimódi hölgy, akik éppen azért győzködtek az új elnököt, hogy nem szép a tapéta az elnöki szobában. Pedig modern és szép volt, éppen az illett az új berendezéshez.

Titkárunk

Mióta elment kedves főnökünk, aki féken tudta tartani, most elszabadult a pokol; fenekestől felforgatott mindent. Féltekeny volt rám, mindent meg akart változtatni: az apparátus összetételét, az osztályokat átszervezte, de egyedül akarta learatni a babérokat. Hiába mondtuk neki, hogy már korábban ugyanazt a módszert kipróbáltuk, amit most be akar vezetni, – nem vált be. Az összevont irattárat, a beérkező iratanyag kezelését szétosztotta az apparátus különböző osztályaira. Most minden helyen külön iktatják a beérkező postát, azonban legtöbb helyen nem akadt megfelelő munkaerő az iktatásra, és az iratok pontos kezelésére. A több osztályt érintő iratoknál nem ügyeltek rá, hol látták már az anyagot, megtörtént, hogy más-hová elfelejtették eljuttatni. Ezért aztán napirenden volt az iratok keresése és viták az egyes osztályok között. Valóságos káosz uralkodott legtöbb helyen.

Az egyes osztályokon működő gépirókat lerakta egy külön helyiségbe (akik egyébként el tudták volna látni az iktatást, iratkezelést is), azóta az osztályok minden gépelési munkát oda viszik. Ott azonban nagyon felhalmozódott a munka, a gépirók nem tudják eldönteni, melyikhez fogjanak, s gyakran előfordult, hogy nem a legsürgősebb ügyek kerültek első helyre. Ebből káosz alakult ki az osztályoknál, a gépirók között pedig éles viták dúltak.

Titkárunknak nem volt kellő tapasztalata, nem kérte ki azok véleményét, akik ezen a téren már tapasztalatokat szereztek, a változtatások következményeit nem mérte fel kellően.

Sok változtatásnak ugyan nem volt semmi értelme, de ő mindenáron módosítani, másítani akart, főleg ennek hasznából babérokra pályázott. Szándékosan említettem a változásokat, és nem használom az újítás szót, mert utóbbinak mindig van valami értelme, de az új semmi hasznot nem hozott. Később kislült, hogy a gyakorlatban nem váltak be az elképzelései, s be kellett látnia, hogy mindent vissza kell változtatni.

Nekem régi ismerősöm, mondhatnám barátom volt – még Nagybaránynál – Berkes Jóska. Vele még a front előtti időben találkoztam, mert Erdélyből való menekülésünk után, amíg lehetett, együtt dolgoztunk a falusi községházán. Ő később Salgótarjánba, a Városi Tanácshoz ment, majd onnan került Budapestre. Időközben jogi diplomát szerzett, és a Czázár utcában volt egy irodája, ahol a tanácsapparátusok szervezési munkájával – foglalkozott.

Már korábban, amikor erről tudomást szereztem, gyakran fölkerestem őt; ellátott jó tanácsokkal; hoztam tőle mintákat, iratokat a titkárság- és különböző szakterületek részére is, amelyekből néhányat a gyakorlatban bevezettünk. Ezt látva, titkárunk arra kért, ismertessem össze a régi ismerősömmel, akit 1944-től, menekülésünk óta ismertem.

Miért ne tettem volna, s ezért jóval korábban megszerveztem a találkozást⁵, ami annyira jól sikerült, talán túlságosan is összebarátkoztak, tekintve, hogy mindketten a kelletténél sokkal jobban szeretik az italt, és már az első alkalommal a kelletténél jóval többet ittak – persze, nem üdítőitalt kell érteni alatta.

Salgótarjáni titkársággal is kapcsolatot tartottam rendszeresen, és más városokban is jártam, Budapest néhány kerületben, például Erzsébetvárosban, gyűjtöttem a tapasztalatokat, más-kor Esztergomból hoztam újdonságokat, amelyek náluk jól be-

---

⁵ Erről, s titkárunk egyéb viselt dolgairól, regényemnek a 9. fejezetében már megemlékeztem.

váltak. Utóbbi helyre nem egyedül mentem, hanem a titkárság egyik előadójával, az igazgatási osztály vezetőjével és egyik előadójával, még Lombos főnök idejében a hivatal autójával utaztunk.

Nem volt benne köszönet, hogy felhívtam titkárunk figyelmét a korszerűsítés lehetőségére. Később engem mégis úgy akart kezelni, mint aki makacsul ragaszkodik a megszokott, idejétmúlt munkamódszerekhez s nem úgy, mint a valóságban, hogy éppen én voltam e téren kezdeményező. Én mindezt természetesen tettem, s eszem ágában nem fordult elő, hogy emiatt lehet féltékeny rám a titkár. Azt pedig igazán nem érttem, hogy mindezért bosszút forral ellenem.

Ugyanis sorban indította ellenem a támadásokat, de nem szemtől szemben harcolt, hanem alattomosan, a hátam mögött kezdett ki. Az új elnök előtt is igyekezett bemártani. Eszembe jutott kedves főnököm, mikor javasolta, hogy helyet szerez, ha el akarok menni az apparátusból. Miért nem tettem? Jobb lett volna, utólag már beláttam.

Úgy éreztem, hogy nekem már mindehhez, efféle harcokhoz nincs kellő erőm, sem kedvem, s ezt magamban ekképpen fogalmaztam meg: „*Egy jellemtelen vezet egy gyenge jellemet.*” És sajnos, ez nem túlzás, hanem az akkori időket nagyon is jól jellemezte, ez volt a szomorú igazság. Annyira aljas dolgok történtek ellenem, hogy végül nem bírtam tovább a küzdelmet, s a gyomromat kikezdte az állandó idegesség, elhatároztam, hogy amint lehet, félrevonulok és bevonultam a kórházba, hogy kezeltessem magam.

Azonban az élet folyt tovább, otthon, és mindenhol.

Hazatért Szent István koronája

1978. január

Azt hiszem, nagyot léptünk előre. Én legalábbis annyira örülök annak, hogy végre ismét itthon van, visszakaptuk a Magyar Szent Koronát, Szent István királyunktól megörökölt

kincset. Rátapadtam a TV képernyőre és néztem, és a szemem is könnyes lett, olyan boldoggá tett, mintha én kaptam volna egy személyes kincset!

Lesz-e autónk?

1978. április 18.

„Kedves” férjemnek mindig úton-útfélen gondjai akadtak, sajnos, voltak és vannak is. Egy alkalommal bevallotta nekem, hogy még az első házassága idejéből valamilyen közös adósságot kell részletekben fizetnie, amit havonta a fizetéséből vonnak le, s ezért nem tud rendszeresen többet a háztartáshoz adni, s időnként kénytelen kölcsönöket kérni.

Most pedig érzelmes sorokban kér tőlem bocsánatot (1978.04.05.). Saját kezeivel írott levél végén írja a következőket: *„Kifizettem 4.000 forintot, most még 5.800 forintot április 18-ig kell fizetni, majd a további 22.000 forintot július 5-ig. Már nem sokáig kell várnod, légy türelemmel és bízzál bennem!”*

Hiába fogadkozott, nem sokáig tartott nála ez a megtérés. A türelmi idő után követően egy alkalommal megkérdeztem kedves férjemet, hogy lesz-e autónk? Ugyanis hónapokig azzal kecsegtet bennünket, hogy miután az adósságától megszabadult, minden pénzét arra gyűjti, s most a családi kasszához azért nem járul hozzá. Igaz, az én fizetésemből meg tudunk élni, Katica is ellátja magát, mert ő is kereső. De mégis... Nem teremt különös helyzetet ez a módszer? Amikor említette, talán örültem, hogy hamarosan meglesz az autó. Most már gyanakodom, hogy ez is csak kifogás. Többször megfordult már a fejemben az is, hogy egyetemi diplomájához képest hogy lehet ilyen csekély jövedelme? Valami nincs rendben nála anyagi téren.

Aztán telt-múlt az idő, hónapok teltek el, s mikor újra rákérdeztem, mindig talált valami kifogást. Még 1975-ben elvégeztem a gépkocsivezetői tanfolyamot, és vizsgát tettem, de azóta

sem gyakorolhatok, majd elfelejtem az egészet, amit megtanultam. Akkor minek mondta, hogy legyen meg az engedély, majd veszünk autót? Kezdetől fogva azzal biztatott, hogy majd ő besegít abban, hogy mielőbb vásároljuk meg, mert nagyon jól jött volna mindnyájunknak. 1973-tól már Katica is állásban van, tehát anyagilag jó körülmények között lennénk... De Miklós érthetetlen dolgai egyre nehezebb helyzetet teremtettek számunkra. Állandóan anyagi zavarba kerülök miatta. Nem volt elég, hogy a fizetéséből levonják a tartozását, nem járul hozzá a háztartás fenntartásához, de folyton adósságokba keveredik. Szörnyű dolgokat tud kieszelni.

Ennek ellenére, Katival eldöntöttük, hogy gyűjtünk autóra, de ő mindig olyan ötletekkel állt elő, hogy nemsokára nem kell adósságot fizetni, s majd ő megoldja nekünk, vagy besegít a vásárláshoz.

Ez olyan alkalom volt neki, amelyben kiélhette az általam érthetetlen lehetetlen dolgait. Mindig új és új ötlettel állt elő. Szinte naponta voltak újabb ötletei, egyik megbukott, jött egy újabb, azt is napról-napra halasztotta, mindig közbe jött valami... Sokszor már belezavarodott, azt se tudta, mit mondott korábban. Már-már úgy éreztem, nem is normális, amiket művelt, amiket összehordott nekünk, azokat ép ésszel követni nem lehetett.

1978. augusztus 20.

A Tanácsai törzsgárdatagság Ezüst fokozat Oklevél kitüntetésben részesültem. Nem nagy kegy, mivel ezt a közhivatalban eltöltött idő után kapjuk. Egyébként is, jelen körülmények miatt nem tudtam ennek sem örülni, csak éppen annyit jelentett, hogy pénzjutalom kapcsolódott hozzá. Az viszont a sok kellemetlenség között igazán jól jött.

Párom azonban tovább űzi érthetetlen dolgait. Most is mi történik? Szeptemberben bementem T.-né üzletébe valami apróságot vásárolni, amikor a kezembe adott egy írást, amin a következő szöveget olvashattam:

1978.08.16-án kelt „Bon 4000.- azaz Négyezer forintból, mely összeget 1978. aug. 22-én visszafizetek. Aláírás: N. M. Rákóczi út 48.”

Elmondta, hogy férje Budapesten szokott vásárolni az üzlet részére, és gyakran utaznak együtt Miklóssal hazafelé. Egy alkalommal adta kölcsön neki a megjelölt összeget, amiről nyilván „megfeledezett” N. úr. Magamban mindjárt eszembe jutott: igen, szokás szerint meg szokott feledkezni hasonló kötelezettségeiről! Nem mondom, hogy a legkedvesebb hangnemben tettem említést neki este, amikor hazaérkezett. Másnap rendeztem a tartozást, s tőle igyekeztem bevasalni fizetés után, ami nem mindig sikerült.

Hiába fogadkozott, nem mentem vele sokra. Nemsokára egy délután bekopog a szomszéd, akivel korábbi években a Városházán együtt dolgoztam. Leültettem, majd szabadkozva kezdi: ne haragudjak, hogy nekem szól, de Miklós kölcsön kért tőle... Persze, neki sem adta vissza. Azonnal kifizettem az összeget. Aztán ahogy hazajött, alaposan összevesztem vele, s megmondtam, hogy én az ilyen dolgokat nem tudom megszokni. Gondolkozzon el a viselt dolgain...

Ünnepi tanácsülés

1978. december 9.

EZEN A TANÁCSÜLÉSEN választották díszpolgárrá Lombos Márton nyugdíjba vonult elnökünket, sajnos ezen én már nem lehettem jelen. Máskor az ilyen ünnepélyeket mindig én szerveztem, s én készítettem elő; most betegségem miatt még ott sem lehettem, hogy szívből gratulálhassak a megérdemelt kitüntetéshez.

Jelenlegi főnökeim aljassága nem ismer határt. Hátam mögött intézkedtek velem kapcsolatban, folyósópletykákból kellett megtudnom, ami engem érintett. Olyan embert akartak helyemre állítani, aki diplomája ellenére az égvilágon semmihez sem értett. Akkor még dolgoztam, s egy alkalommal föl-

hívták – olyan érzésem támadt, mintha vizsgáztatnák, hogy mit tud. Feladatul kapta, készítsen el egy *szocialista szerződést*, amihez szóban megkapta az adatokat. Jogi diplomája ellenére, fogalma sem volt arról, hogyan kell egy szerződést megírni! Pedig csak annyiban különbözött a szokásos szerződéstől, amit kértek tőle, hogy kicsit föl kellett volna tupírozni. Ezen én nem csodálkoztam, mert ismertem eddigi tevékenységét. Egyszerű, beadványokra készített válaszleveleit több alkalommal is volt szerencsém olvasni. Egy közepes negyedikes általános iskolás szégyenére vált volna az a fogalmazás, amit ő fabrikált. Csak azt nem tudom, hogyan vállalkozott erre a posztra, ahol állandóan komoly előterjesztéseket, fölterjesztéseket kell szerkeszteni és írni.

Ehhez csak annyit fűzök hozzá, hogy előző főnökünk idejében elnökhelyettesünk járt el az illetékes minisztériumban annak érdekében, hogy a *nemtudomhányadik* (!) sikertelen indulás után még egyszer engedélyezzék, hogy doktorátusát megszerezhesse – s akkor, én is vele voltam.

Mikor köztisztületnek örvendő édesapja meghalt (ő is az apparátusban dolgozott), főnökünk megígérte édesanyjának, hogy egyengetni fogja fiainak útját, és vesztünkre, ide jött dolgozni. Annyi volt a munkája, hogy beiratkozott az egyetemre (levelezőként), és hol tanulmányi szabadságát, hol betegszabadságát töltötte, folyton „tanult”, alig láttuk az irodájában.

Amikor folyosópletykából értesültem, hogy őt kívánják helyemre tenni – *meg sem várva azt a rövid időt, hogy nyugdíjba menjek* – rettenetesen sértett a dolog. Ha egy értelmes, gyakorlott embert választanak utódomul, azt megérteném, hiszen előnyben lehet részesíteni a fiatalokat, – de ilyen tunya alakot tenni olyan helyre, ahol nem lehet munkaidő alatt aludni...

Vele találkozva a folyosón, megkérdeztem tőle: – igaz-e, hogy a helyemre pályázol?

Zavartan válaszolta, hogy szó sincs róla! Tehát letagadta. Már a viselkedéséből biztosra vettem, hogy nem pletyka, amit hallottam, hanem valóság, sőt, kisült, hogy abban az időben

már tárgyaltak is vele. Ekkor bementem főnökeimhez, tudni akartam az igazságot, megkérdeztem: jogom van hozzá tudni, mi a szándékuk velem. Csak kerteltek, nem volt bennük annyi emberség, hogy nyíltan megmondják, hanem egyszerűen le-tagadták.

Néhány nap múlva tanácsülési előterjesztésben saját szemmemmel győződtem meg, hogy hazudtak nekem mindnyájan, mert leírva láttam, hogy mégis igaz, amit eddig pletykaszinten terjedt. Az egészben a legaljasabb az, hogy ezt, a nem tisztességes szándékukat ráadásul törvénysértő módon akarták véghezvinni. Ez aztán teljesen kiborított engem.

Ekkor azonban a nemkedves főnökeim iránt – *nem szép tőlem* – *de* kárörömet éreztem. Ilyen alattomossgát még tőlük sem vártam. Miért nem mondták meg nyíltan, a szemembe, hogy mi a szándékuk, holott én személyesen rákérdeztem. Akkor nekem is lett volna választási lehetőségem, ha más nem, hát az, hogy tetszik, vagy nem tetszik! Nyilván arra számítottak, hogy szűk két évvel nyugdíjazásom előtt már úgyszem fogok helyet változtatni, s majd tovább intézem a dolgom, csak most már beosztottként elvégzem az új vezető feladatát! Pedig ha időben tudomásomra hozzák, máshol el tudtam volna helyezkedni még erre a rövid időre is. Olyan sok helyen ismernek a városban, hogy erre bőven lett volna alkalmam.

Nos, hogy miért éreztem kárörömet főnökeim iránt? Azért, mert utódom nem sokáig töltötte be a helyemet, csak ugródeszkanak kellett neki egy osztályvezetői besorolás, hogy abból a székből máshol, vezető állásban el tudjon helyezkedni. *Ugyanis egy osztályvezetői cím egészen más, mint egy sima lakásügyi előadói besorolás, ahonnan nehezebb egy vidéki termelő-szövetkezet vezetői állásába átnyergelni!* Nyilván hamar rájött, hogy ezen a helyen dolgozni kell, még hozzá nem keveset, hanem sokat. „Kedves” főnökeim pedig megérdemelték ezt a leckét!

Én pedig elhatároztam, nem hagyom annyiban a dolgot, s amikor kezemben voltak a megfelelő iratok, jogi úton kerestem

igazságot. Hosszú, és unalmas jogi herce-hurca következett. Itt, a megyében nem érhettem el célomat, mivel mocskos kezük odáig elért, ezért a Legfelsőbb Bírósághoz is benyújtottam panaszomat, ahol végre igazságot szolgáltatnak. Igaz, közben eltelt az idő, s már nem mentem vele sokra, de legalább a legfelsőbb szintű Igazságszolgáltató szerv mondta ki, hogy velem szemben *törvényt sértést követtek el!*

Mivel annyi intrika, igazságtalanság ért, amit már nem bírtam elviselni, időközben betegállományba kerültem – *mint soha azelőtt*. Egyszerűen nem bírtam emberek közé menni, folyton – mint egy kisgyerek – sírva fakadtam.

Fiat kocsi

EGY ALKALOMMAL Miklós ragyogó arccal érkezett haza. Vajon minek örül ennyire? – tanakodtam magamban. Bejelentette, hogy vége megszűnt az adóssága, autóra takarékoskodik! Egyik Volán céget emlegette Budapesten, ahol megállapodást kötött egy autó – kis Fiat gyártmányú kocsi – felújítására. Azt mondta, az éppen olyan, mint amilyen neki volt már korábban. Olyan kocsival karambolozott egy alkalommal, amikor kislánya is benne ült, s akkor, ex-felesége és anyósa megtiltotta neki, és többé nem vihette el autózni. *Azt is hozzáfűzöm, hogy később, amikor egy alkalommal találkoztam korábbi családjával és szóba került a volt felesége előtt, csak nézett, mivel nem tudott róla!*

Ilyen kitalációkkal aztán jól el lehetett húzni mindenfajta ügyet. Jöttek-mentek a levelek, munkahelyéről táviratok (s nyolc telex), azt mondta, hogy személyesen is intézi a fővárosi kiküldetéseit alkalmával, – nemsokára elkészül... Már többször leírta nekem üzeneteiben, hol fogunk találkozni: Vácon, Budapesten, stb. – s arra kért, hogy én is menjek vele megnézni... Kezdttem örülni, hogy végre talán megoldódik a dolog, s neki is lehet sikerélménye! Amikor aztán a konkrét dátumokat Vác-ról telefonon vagy telexen mindig lemondta, vagy elhalasztotta

– még most megvannak valahol a levelek, telexek – meguntam a dolgot.

Amikor már nemtudomhányadszorra tervezte, hogy együtt megyünk megnézni az autót, ismét szabadságot kellett kérnem. Indulásom előtt az irodában keresett telefonon, hogy valamiért nem lehet... s szabadságomat megint vissza kellett mondanom. Akkor este leültem vele, s azt mondtam, elmegyek én magam is, csak közölje, hol a cég, megnézem az autót és utánajárok, hogy mikor mehetünk érte.

Meglepetésemre, nem tiltakozott. Sőt, egy írást hozott nekem másnap, amit a vállalatnál két kollégájával tanúként aláíratott, ebben meghatalmazott engem, hogy „*a használt gépkocsi vásárlásra előlegül befizetett, összesen 21.700 Ft, azaz... összeget nevemben az önök pénztáránál feleségem... felvegye, mert a gépkocsi megvásárlásától elálltam, és ezt október 2-án a XIII., Jász utcai feljavító szerviznél bejelenttem. Dátum, s. k. aláírás. Két tanú s. k.*”

Ekkor felhívtam a Volán cégeket telefonon – itt vannak felsorolva a hívószámok –, majd buszra ültem, és a Jász utcai céget személyesen fölkerestem, onnan átirányítottak máshová, de egyik helyen sem tudtak ilyen ügyletről... s arról is biztosítottak, hogy gépkocsik feljavításával soha nem foglalkoztak... Nem tudom elmondani, hogy égett a képem miatta...

Rozoga járgány

Mindennek ellenére azt állította, hogy neki *megvan a pénze*, amit abban az írásban rögzített, besegít nekünk, ha vásárolni akarunk egy használt autót.

Előbb egy környékbeli ismerőstől egy ócska, rozoga kis Zastava autót akart megvetetni velem. Arról szó sem lehetett, mert jó, hogy szét nem esett, attól, ahogyan ránéztem.

Mivel én már korábban sem hittem az egészben, megbeszélve lányommal, autós hirdetések után böngészünk a megyei lapban, s kezdtünk telefonálgatni azokra. Egyik hirdetés nagyon megtetszett és megegyeztünk az illetővel, hogy elhozza

a kocsit megmutatni. Egy Torinói Fiatról volt szó, jó állapotban, amit 50.000 forintért kínált. Mi már összespóroltuk a fele összeget, s szóltam férjemnek, hozza el a pénzt, amit ígért, az egész fedezte volna a vételárat. Azonban a megbeszélt időnél jóval később, de pénz nélkül érkezett haza kedves párom... Az eladó már itt ült, nyugtalanul várakoztunk rá. Amikor a férjem az előszobában elkezdte nekem mondani a már ismert szövegét, hogy *„minden a legnagyobb rendben, de sajnós a pénzt (ezért és ezért) jelen pillanatban nem tudta magával hozni...”* Ekkor a lányommal csak összenéztünk, de szólni se tudtunk. Kínosan érintett, mindezt az illetőnek megmondani, hogy nincs meg a teljes összeg, amikor a telefonban úgy egyeztünk meg, hogy átvesszük tőle a kocsit. Ez a jó üzlet is ugrott.

Borzasztóan bántott és most már komolyan haragudtam érte, hogy ilyen dolgoknak tesz ki bennünket.

Bocsáss meg

Kezemben tartok egy 1979-ben készült táblázatot (amit a háztartási füzetemből állítottam össze), hogy férjem eddig alig-adott a háztartáshoz pénzt. Ebből világosan kitűnik, hogy az én fizetésem a duplája volt annak, amit ő kapott, s nekem egy-egy évben a jutalomból és csak a különmunkákért kapott jövedelem nagyobb összeget tett ki, mint az ő hazaadott fizetése (pedig kisebb fiam után a családi pótlékot is az ő fizetése mellett kaptuk, – eddig, mivel ezután átírtam a saját nevem-re).

Két levél van a kezemben, amelyeket páromnak írtam. Egyik a szóban forgó év március 2-án, a következő november 15-én kelt. Most utólag csodálkozom a türelmemen, hogy milyen szeretetteljes hangnemben fogalmaztam meg gondjaimat vele kapcsolatban. Kifejtettem, hogy viselt dolgai miatt nem akarok idős koromra nyomorogni.

Mivel egyre közeledett nyugdíjaztatásom ideje, s az utóbbi évek (főleg miatta ért dolgokért) nagyvonalú kiadásai miatt nem tudom magam utolérni. Kifejtettem: mivel jogilag vele

össze vagyok kötve, nem akarom a felelőtlen anyagi gondjaiért a következményeket viselni. Megfordult a fejemben, s ezt közlöm vele: hogy jogi személy által megállapodást kell kötnünk, melyben nem óhajtom vállalni érte az anyagi felelősséget. Ekkor könnyes szemmel kért tőlem bocsánatot. – Mindig, mindent bocsássak meg? – elmélkedtem rajta.

Kati Pestre megy

Lányom a férjem dolgait már nem bírta elviselni, még korábban bevonult a helyi kórházba, s a nővérszállón unokatestvéreivel (mindketten orvosok) együtt lakott, és egyre ritkábban jelent meg itthon, csak akkor, ha valamire szüksége volt. Neki is gyülekeztek feje fölött a fellegek. Az itthoni dolgokon kívül megszakította udvarlójával a kapcsolatot, aki féltékenységevel üldözte, nem bírt tőle szabadulni. Hozzá jött még a munkahelyén kialakult új helyzet.

Bár szerette és megszokta a munkáját, azzal állított haza egy alkalommal, hogy nem tudja, mitévő legyen.

– Képzeld anyukám – kezdi az elbeszélését – délelőtt behívtak az igazgatói irodába, ott trónol a személyzetis. Közölték velem, hogy engem szemeltek ki kórházi főnővérnek. Ehhez természetesen tovább kell magamat képeznem. Ősszel be kell iratkoznom a Marxista Esti Egyetemre. Bumm! Úgy ért a hír, mint nagy villámcsapás, nagy dörgéssel!

Utána mély csend lett, mert én nem tudtam megszólalni.

Magamban arra gondoltam: én kerüljek Annus néni helyére, aki még nem is nyugdíjképes? Egyébként sosem vágytam íróasztal mellé, te tudod, anyukám. Nem akarok személyi ügyekkel foglalkozni. Másrészt nem vagyok párttag, nem is akarok oda belépni. Marxista egyetemre sem akarok járni.

Majdnem elsírta magát, amikor szinte magától kérdezte: – Miért nem hagynak engem nyugodtan dolgozni?

Nehezen ocsúdtam föl gondolatimból, és fogalmam sem volt róla, mit felelhetnék erre.

– Nos, mi a válasza? – *kérdezték tőlem egy kis idő múlva.*

Nekem meg különféle gondolatok keringtek a fejemben. Alig tudtam annyit kinyögni, hogy köszönöm a bizalmat, s ha lehet, kérek néhány napi gondolkodási időt.

– Mit szólna hozzá, Anyukám? – tette föl most már nekem a kérdést.

– Helyesen reagáltál a váratlan ajánlatra. Komoly döntés előtt állsz, valóban meg kell gondolni döntés előtt. Előmeneteled szempontjából ugyan előnyös lenne, de az elgondolásod helyes. Fiatal vagy, sok az idős ápolónő és más beosztású dolgozó, kérdés, hogyan fogadnának egy fiatal feljebbvalót, akinek nincs semmiféle vezetési tapasztalata. Biztos, sok ellenséget szereznél, ha amellet döntesz, hogy vállalod, ami viszont egy munkahelyen sem kellemes. Másik dolog, hogy mindenki-vel, aki magasabb beosztást vállal, elvégeztetik a pártiskolákat. Nemcsak azt, ami már szóba került, hanem a többi, a szakosítókat is. Évekig tanulhatnál, sorozatosan járhatnál vizsgázni Budapestre olyan témákból, amelyeket hivatalosan a rendszer sem ismer el főiskolai vagy egyetemi végzettségnek.

Emlékszel, amikor a népszámlálásnál böngészttük az íveket, és az eligazításnál felhívták rá a figyelmet, hogy nem lehet a statisztikai íven főiskolai végzettségnek bejegyezni, aki akár évekig párt-főiskolákon folytatott tanulmányokat. Milyen nehéz volt meggyőzni erről az érintetteket, hogy még az a rendszer sem fogadja el tanulmányaikat, amely erre kötelezte őket.

Neked kell eldöntened, elfogadod-e az ajánlatot, vagy sem. Látom, semmi kedved hozzá, és magadban tulajdonképpen már el is döntöted. Akkor pedig minél előbb meg kell adnod a választ. Én egyetértek az elgondolásoddal.

Utána még elmondta, hogy van egy másik lehetőség is, ami jobban tetszik neki. Szakmai vonalon továbbtanulhat, ahol diplomát kap az elvégzett tanulmányokról. Itt csak az a bökkenő, hogy hetenként két nap Budapestre kell majd utaznia. Igaz, fizetik az utazási költségeket és engedélyezik a szabadnapokat, de mások dolgoznának rá. Ki tudja, hogy fogadnák a kolléganők?

Nekem eszembe jutott, – s ezt megosztottam vele is: nálunk, az apparátusban is előfordul, hogy kollégák különféle helyeken tanulnak, hónapokat vannak távol, s munkájukat mások végzik el. (Például én.) Nemigen örülünk neki.

Aztán azzal folytatta, hogy már voltak több alkalommal Budapesten néhányan, és ismeretségre tettek szert. Arra gondolt, hogy megpróbál Budapesten elhelyezkedni, s akkor onnan, helyből járhatna a továbbképzésre.

Éreztem, hogy ezzel az itthoni problémái megoldódának. Tudom, helyes az elképzelése, mégsem tudok örülni annak, ha elmegy itthonról. Eszembe jutottak azok a nehéz évek, amelyeket nekem át kellett élnem, egyedül, idegen környezetben, ismeretlen emberek között. De akkor közvetlenül menekülés, háború- és front után éltünk, nem volt más választásom. Mindenünk odaveszett, egyetlen vékony kabátom maradt meg, félcipőben vészeltem át az első két téli hideget, s amíg bejött a forint, Pityu bátyámmal együtt sokat koplaltunk.

– Neked csak annyival lesz könnyebb, ha elmész itthonról, hogy én segítsek legyőzni a kezdeti nehézségeket. Milyen jó volna, ha a többször próbált lakáscserénk – Budapestre – sikerült volna. Miklós nélkül már ezen is túl lennénk.

Záró gondolatok

Szinte el se hiszem, mennyi idő telt el azóta, hogy Balassagyarmatra kerültem. Ha visszatekintek az elmúlt majd' harminc évre, eszembe jut a sok gond, küszködés a mindennapokért. Magamra voltam hagyatva, mindig, mindenben nekem kellett döntenem, nekem kellett a mindennapi kenyeret előteremtennem családom számára. Amikor eldöntöttem, hogy másodszor is házasságra lépek, arra gondoltam, talán mégis könnyebb lesz az életem. Két keresetből csak könnyebben élünk; egy nőnek egyedül mindig nehezebb egy családról gondoskodnia vagy kimozdulni valahová, mintha párkapcsolatban élne. A család fogalmához hozzátartozik a nő, a férfi és a gyermekek.

Azonban minden jel arra mutat, hiába próbáltam másodszor is társat választani, de sajnos, nemcsak az első, de már belátom, hogy a második házasságom is rosszul sikerült. Jobb lett volna az elején véget vetni az egésznek, mindenképpen jobban jártam volna, ha egyedül maradok. Sokszor örlődtem az elhibázott lépésem miatt. Eszembe jutott, hogy ismét váljak? Kisvárosban lakunk, mindenki azt mondaná, hogy én vagyok a hibás... Úgy éreztem, az se lenne jó, ha a megtett lépésen változtatnék. Megtörtént, s amit egyszer elrontanak, az már úgy is marad.

Azonban hamarosan tornyosulni kezdtek fejem fölött a sötét fellegek. Szegény kislányom féltékeny udvarlójától elmenekül, megszökhet még a városból is, egyúttal megszabadul az egyre több bosszúságot okozó férjemtől, akivel ő sem tudott kijönni. De én hová menekülhetnék, pedig bőven akadnak olyan körülmények az életemben, ami elől legjobb lenne valahová, nagyon messzire elmenni, ahol az életemet mérgező erők nem érnének utol.

De nem tehettem. Nekem maradnom kell.

❧ Vége a 10. fejezetnek ❧

Következik:

Még egyszer elkövettem 2.